

Minerální prameny Zlínského kraje

Michal Girgel ■ Jaroslav Hrabec ■ Pavel Šnajdara

Úvodní slovo

V publikaci, představujeme současné, tedy existující zdroje minerálních vod ve Zlínském kraji, které se nám podařilo na základě historických a literárních údajů dohledat, ověřit a zdokumentovat. Cílem je jich symbolicky baťovských 99. Desítky dalších se nám již ověřit nepodařilo, buď již postupně zanikly, nebo ztratily obsah minerálních pramenů a staly se z nich studánky s prostou vodou. Je však možné, že přesto ještě existují další prameny a studánky, o kterých se všeobecně neví a znají je jen místní. I takové případy jsme zaznamenali, například prameny ve Vyškovci v Bílých Karpatech či prameny u obcí Držková, Jasenná a Šarovy. Budeme proto vděční za každou informaci o možném výskytu minerálních vod, které nejsou v publikaci uvedeny i o historii či případné existenci pramenů,

které jsme nenašli a neověřili. Budeme vděční i za případné historické fotografie, vzpomínky pamětníků a vůbec vše, co by se mohlo minerálních vod ve Zlínském kraji týkat.

Přejeme všem, které tato publikace zaujme a vydají se za minerálními prameny, aby je vždy bez problémů našli a vyzkoušeli roztodivnou směsici chutí, tu velmi lahodných, tu již méně díky např. sirovodíkovému oděru. Naším přáním pak je, aby obce a jejich obyvatelé věnovali těmto nevšedním zdrojům patřičnou pozornost a úctu. Kde ještě prameny upraveny nejsou, aby je i okolí upravili a využili k atraktivnější místa i své obce a vážili si jich. Jen málo obcí se může existenci minerálních vod na svém území pochlubit. Pokud tedy publikace tato přání naplní, měla i naše snaha a činnost smysl.

Michal Gírgel
Jaroslav Hrabec
Pavel Šnajdara

Obsah

Úvodní slovo	3
O Tomáši Jordánovi z Klausenburku a vodách hojitelných (J. Hrabec)	9
Kdo byl Tomáš Jordán z Klausenburku? (J. Hrabec)	10
Vznik minerálních vod (M. Girgel)	11
Uhličitě vody	11
Sirné vody	11

Minerální prameny Kroměřížska (M. Girgel)

Chropyně – Ječmínek	14
Chropyně – Procházka	16
Morkovice-Slížany (1)	16
Morkovice-Slížany (2)	17

Minerální prameny Uherskohradištska (J. Hrabec, P. Šnajdara)

Břestek	20
Březolupy	20
Březová – Březovské kyselky (1, 2)	21
Březová – vrt (3)	22
Buchlovice – Smradávka, lázně Leopoldov (1)	24
Buchlovice – Sirovátko (2)	25
Korytná – Smradávka	26
Nezdenice – Kyselka (1)	27
Nezdenice – Kořenková kyselka (2)	28
Ostrožská Nová Ves – Novoveské lázně, Sirnaté lázně	29
Podolí	30
Rudice – Rudická kyselka (1)	31
Rudice – Hačůvka (2)	31
Strání – Sirkovica	32
Suchá Loz – Lozanka, Loza, Slovačka Loza, Slatina	33
Veletiny – Smradlavka	35
Vyškovec – Bošáčky	36
Záhorovice – Záhorovická kyselka	36

Minerální prameny Vsetínska (M. Girgel)

Hovězí	40
Karolinka – Stanovnice	40
Mikulůvka	41
Nový Hrozenkov	41
Podolí	42
Prlov	43
Rožnov pod Radhoštěm – Horní paseky	44
Seninka	44
Valašská Polanka	45
Velké Karlovice (1)	46
Velké Karlovice (2)	47

Minerální prameny Zlínska (M. Girgel)

Bělov	50
Bratřejov (1)	51
Bratřejov (2)	51
Bratřejov (3)	52
Bratřejov (4)	53

Brumov-Bylnice	53
Doubravy	54
Březůvky	54
Držková	55
Jasenná	56
Lípa	57
Lipová (1)	57
Lipová – Kuželův vesník (2)	58
Lipová (3)	59
Ludkovice – Pradliska	59
Lutonina	60
Napajedla – Slanica	60
Slopné – Sirkovica, Panošova studánka (1)	63
Slopné (2)	63
Podhradí – Sirčena	63
Šarovy	65
Ublo	66
Valašské Klobouky – Smolina	67
Valašské Klobouky	67
Velký Ořechov	69
Vizovice – Mojžíšovy lázně (1)	70
Vizovice – U Švajdů (2)	71
Vizovice – U Dudíků (3)	71
Vizovice (4)	72
Vlachovice	72
Zádveřice-Raková (1)	73
Zádveřice-Raková (2)	74
Zádveřice-Raková (3)	74
Zádveřice-Raková (4)	75
Zlín – Lázně Kostelec	76
Zlín – Kostelec – V kapli (1)	76
Zlín – Kostelec – Pod vilami (2)	77
Zlín – Kostelec – U tanečního kola (3)	78
Zlín – Kostelec – Naproti ordinaci (4)	78
Zlín – Kostelec – Pod Babou (5)	79
Zlín – Malenovice – Pod lázněmi (1)	82
Zlín – Malenovice – Sírné lázně (2)	82
Zlín – Malenovice – U rybníka (3)	83
Zlín – Prštné – Slanice (1)	84
Zlín – Prštné – Slanice pramen (2)	84
Želechovice nad Dřevnicí (1)	85
Želechovice nad Dřevnicí (2)	85
Želechovice nad Dřevnicí (3)	86
Želechovice nad Dřevnicí – Vidovy (4)	87

Luhačovické minerální prameny (M. Girgel)

Luhačovické minerální prameny, historie, léčebné účinky	90
V Luhačovicích je možno léčit:	91
Luhačovické minerální prameny	92
1. Vincentka	92
2. Ottovka	94
3. Pramen Dr. Šťastného – označován jako Gejzír	96
4. Aloiska	97
5. Nová Janovka	99

6. Nová Čítárna	99
7. Elektra 1	100
8. Elektra 2	100
9. Amandka	101
10. Vladimír, dva vrty	102
11. Nový Jubilejní	103
12. Jubilejní	103
13. Vincentka II	104
14. Nová Vincentka	104
15. Pramen Svatého Josefa	105
16. Jaroslava	105
17. Sírny pramen	106

Nenalezené a neověřené prameny (J. Hrabec)

Nenalezené a neověřené prameny	110
Kunovice (okres Uherské Hradiště)	110
Zaniklé prameny (uváděné v literatuře)	110
Kroměříž – Hráza (okres Kroměříž)	110
Léčivé prameny s prostou vodou (uváděné dříve jako minerální vody)	110
Okres Kroměříž	110
Bystrice pod Hostýnem	110
Koryčany – Zdravá voda	110
Okres Uherské Hradiště	111
Bojkovice	111
Bánov	111
Dolní Němčí	111
Hluk	111
Ostrožská Nová Ves – Chylice	111
Osvětimany	111
Pitín	111
Rudice – Petrolka (3)	111
Stupava	111
Salaš	112
Uherský Brod	112
Záhorovice – dolní pramen, Záhorovská žaludeční a krční voda	112
Okres Vsetín	112
Kladeruby	112
Loučka	112
Valašské Meziříčí – Krhová	112
Vigantice	112
Okres Zlín	112
Bohuslavice u Zlína	112
Březnice	112
Kelníky	113
Zlín – Salaš	113
Žlutava	113
Další záznamy v literatuře bez bližších údajů	113

Přehledová mapa Zlínského kraje s vyznačeným výskytem minerálních pramenů	114
Literatura	115
Fotografie	116

O Tomáši Jordánovi z Klausenburku a vodách hojitedlných

Když jsem v roce 1977 nastoupil na tehdejší Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, jako budoucí pracovník vznikající Správy chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty, dostal jsem za úkol zjistit vlastnické poměry minerálních vod a pramenů v okresech Hodonín a Uherské Hradiště. Později nastoupivší kolega Michal Girgel pak i v tehdejších okresech Gottwaldov, nyní v okrese Zlín. Podkladem pro naši činnost byla v roce 1976 vydaná kniha autorů Květ – Kačura *Minerální vody Jihomoravského kraje*. V textu jsem se poprvé setkal s odkazy na Tomáše Jordána z Klausenburku a jím napsanou *Knihu o vodách hojitedlných neb teplicích moravských* z roku 1580. Těmto odkazům jsem tehdy mnoho pozornosti nevěnoval, zadaný úkol splnil a tím to mělo pro mne končit. Leč jak ukázaly roky příští, nekončilo. Kdykoli jsem další roky jezdil do obcí, kde jsem prameny ověřoval, nezapomněl jsem je navštívit a napít se z nich vody. Na obecních úřadech vždy byl nějaký text o místní minerální vodě s odkazem, že již Tomáš Jordán z Klausenburku v roce 1580 se o místní vodě zmiňuje ve své knize. Když jsem pak po povodních v roce 1997 třídil zachráněné písemnosti, dostaly se mi do rukou kopie mapek minerálních vod a poznámky, které jsem si v roce 1978 o nich psal. Jednou z nich byla citace knihy Tomáše Jordána a u ní byl velký otazník. Na otázky se má hledat odpověď a tak jsem se po dvaceti letech vrátil k mé první profesionální ochrannářské úloze. V knihovně jsem si v rámci meziknihovní výpůjční služby objednal

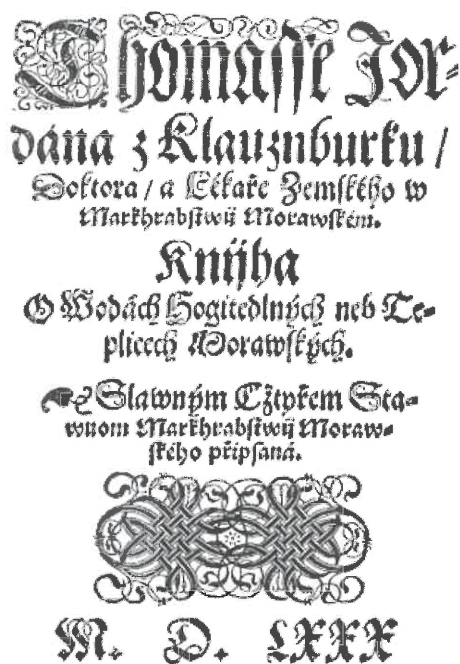
požadovaný titul a očekával, o čem to vlastně bude. Kniha byla nejbližze nalezena v Universitní knihovně v Olomouci, respektive její zkrácené vydání z roku 1948, a tak jsem obdržel její xerokopii. Již po prvním předběžném prohlédnutí mne kniha zaujala několika aspekty. Hned první pohled utkvěl na jméně autora předmluvy, O. F. Babler, knihovník Obchodní a živnostenské komory v Olomouci, významný autor, vydavatel a bibliofil, který se podílel na novém vydání. A další otázka. Co je na této odborné knize tak zajímavé, že se na ní tento literát a knihomil podílel? Byla to nutnost, která vyplývala z jeho funkce knihovníka profesní komory, nebo i něco jiného? Další prozkoumání dává jasnou odpověď. Na konci textu je kapitola s názvem Andres Záborský upřímnému čtenáři pozdravení vzkazuje. Po jejím přečtení se dozvídám, že Andres Záborský, radní písař ze Slavkova, byl Tomášem Jordánem požádán o překlad svého latinského rukopisu do jazyka českého, *...žeby tato kniha, kdyby do češtiny přeložena byla, obyvatelům tohoto markrabství, ano i jiným téhož jazyku užívajícím, užitky nemalé přinést mohla...* Kapitola sama pak je nádherným vyjádřením vlastenectví a lásky k jazyku českému. A to vše v roce 1580. Nutno dodat, že Andres Záborský se při překladu z latiny do češtiny asi pěkně zapotil, jelikož se potýkal s absencí odborných českých balneologických názvů. Vypořádal se s tím však více než skvěle a stal se tak nechtěně zakladatelem českého balneologického názvosloví.

Kdo byl Tomáš Jordán z Klausenburku?

V doslovu vydavatele dr. Bedřicha Slavíka, znalce kmenových literatur na Moravě a literárního historika, se dovidáme podrobně o Tomáši Jordánovi i jeho celoživotní činnosti. Tomáš Jordán se narodil roku 1539 v Klausenburku, což je dnešní rumunská Kluž, jako potomek saských přistěhovalců, kteří se usadili v severozápadním Sedmíhradsku. Studoval na universitách v Německu (Wittenberk), Francii (Paříž, Montpellier), Švýcarsku (Basilej, Curych) a Itálii (Padova, Bologna, Pisa, Řím). Od roku 1565 působil ve Vídni. S císařem Maxmiliánem II. se jako lékař účastnil tažení proti Turkům a po návratu zahájil ve Vídni ordinaci. Zde se seznámil a spřátelil s biskupem Jednoty bratrské Janem Blahoslavem. Přátelský vztah k evangelikům vedl k rozhodnutí, že přijal v roce 1569 místo zemského lékaře markrabství Moravského se sídlem v Brně, a to jako vůbec první oficiální zemský fyziкус na Moravě. Zde působil až do své smrti 6. února 1586. V Brně také na své náklady nově vydal českou kroniku olomouckého biskupa Jana Dubravia, vydanou pod názvem *Historia Boiémica* roku 1575 v Basileji. Pro jeho orientaci v balneologii bylo důležité seznámení s Konrádem Gesnerem z Curychu, který

byl v tomto oboru známým odborníkem. Z dalšího textu se dozvídáme, že Tomáš Jordán byl skvělý pozorovatel, jenž se sžil s brněnským prostředím, které popsal v úvodě svého spisu *Luis novae descriptio*. Brno si oblíbil, založil v něm i svou rodinu. Velmi se také zajímal o historii Moravy. Minerální vody studoval a písemně zpracovával deset let. V roce svého úmrtí pak knihu O vodách hojitedlných stačil vydat i latinsky s názvem *De aquis medicatis Moraviae, ...aby se známost moravských léčivých vod rozšířila po celém vzdělaném světě...* Text je doplněn ještě o poznatky o čejčském jezeře a místo doslovu i o neminerální, ale v té době velmi známý pramen *vřivé vody* u Hluku. V roce 1573 byl Tomáš Jordán přijat do rytířského stavu na Moravě s přídomkem z Klasenburku. Tomáš Jordán byl svými zájmy a znalostmi v pravém slova smyslu člověkem renesančním. Kromě lékařství zkoumal účinky léčivých pramenů, klimatické podmínky jejich okolí, zabýval se historií Moravy, sbíral a v terénu hledal staré mince, ovládal několik jazyků. Zemřel v nedožitých 47 letech ve svém domě na Orlí ulici v Brně a je pochován v brněnském minoritském kostele.

Jaroslav Hrabec

Vznik minerálních vod

Uhlíkové vody

Ve Zlínském kraji se uhlíkové minerální vody vyskytují ve flyšovém pásmu Západních Karpat v račanské, bystrické a bělokarpatské jednotce magurské skupiny příkrovů. Byly tvořeny přibližně před 30 miliony lety. Ve třetihorním moři vznikly sedimentační činností horniny jako jílovce, jílovité břidlice a pískovce, které se střídají v různých mocných vrstvách. Během třetihor probíhalo vrásnění karpatské oblasti. Vlivem tektonického narušení celistvosti flyšového pásma došlo ke vzniku rozsáhlých zlomů v zemské kůře. Jedná se o zlom v pásmu Březová, Suchá Loz, Nezdenice, Luhačovice a Biskupice. K tomu vzniklo několik menších zlomů v oblasti Luhačovic. Puklinovými zónami podél zlomů pronikaly k povrchu třetihorní sopečné vyvřeliny s vývěry oxidu uhlíkového. Výskyt minerálních vod je ovlivněn složitým a specifickým geologickým vývojem. Území s převážným výskytem uhlíkových vod je tvořeno zlínským souvrstvím. To je zde zachyceno méně propustnými vrstvami újezdskými a vseřinskými a dobře propustnými luhačovickými vrstvami, které jsou v luhačovickém údolí značně obnaženy. Jinde jsou třetihorní horniny překryty různě mocnými čtvrtohorními sedimenty.

Vodní složka minerálních vod území je tvořena pozůstatkem vod třetihorního moře, které prošly metamorfózou a jsou ředěny vsakující se povrchovou vodou. Vlivem tektonických poruch byl vytvořen zvláštní hydrogeologický režim, který umožňoval výstup oxidu uhlíkového po puklinových zónách do vyšších poloh a jeho kontakt se zdrojem mineralizovaných vod s převahou sodíku, chlórů a zvýšeným obsahem bromu a jódu. Dochází i k uvolňování sodíku a dalších komponentů z okolních hornin. Vlivem tohoto mísení vznikají vody s různou mineralizací.

V zemské kůře jsou zastoupeny vody velmi silně a silně mineralizované. Dále se tyto minerální vody dostávají do mělkých, vyšších poloh, kde dochází k jejich ředění atmosférickou vodou nebo prostou vodou aluviálních náplavů. Uhlíkové vody ve Zlínském kraji nemají termální charakter. Je to pravděpodobně způsobeno tím, že došlo k jejich formování v nepříliš velkých hloubkách, nebo se, vzhledem k jejich malé vydatnosti, ochlazují při výstupu na povrch.

Tyto vody se dají charakterizovat jako uhlíkové, hydrogenuhličitano-chloridové, sodné, jodové, studené, hypotonické, s další přísadou bromu, železa, lithia, bária a kyseliny metaborité.

V současné době jsou uhlíkové kyselky využívány k lázeňským účelům.

Sírné vody

Vyskytují se ve Zlínském kraji stejně jako vody uhlíkové, ve flyšovém pásmu Západních Karpat v račanské, bystrické a bělokarpatské jednotce magurské skupiny příkrovů. Zdroje sírných vod jsou výsledkem geologické historie území, jeho geomorfologických, hydrogeografických a klimatických poměrů. Různé společné podmínky, jako je přibližné složení hornin a jejich vznik, vedou k výskytu minerálních pramenů stejného typu. Flyšové horniny mají primárně propustné jen pískovce. Poměr pískovců a jílovců je silně kolísavý a proměnlivý a v důsledku provrásnění vrstev je oběh podzemních vod značně omezený. Výsledek sedimentace a další vývoj flyšového pásma měl značný význam pro tvorbu sírných vod. V některých místech flyše docházelo ke vzniku hlubinných ložisek uhlovodíků (ropa atd.). Jejich menší množství je příznivým faktorem k rozvoji a životní činnosti desulfurikačních bakterií, které podmiňují vznik sírných vod. Přívod uhlovodíků, převážně v plynné fázi, se uskutečňuje po zlomech. Přítomnost metanu hlubinného původu ve vodním prostředí vytváří vhodné podmínky pro rozvoj desulfurikačních bakterií, které přeměňují sirany na sirovodík. V oblasti flyše jsou sírné prameny závislé na režimu mělkých podzemních vod ve zvětralínách, v zóně dosahu podpovrchového rozpojení puklin a v údolních nivách. Dochází k ředění pramenů. V některých případech se při zvýšené hladině spodní vody či povrchové odtokové vody v jarních měsících sirovodíkové prameny dočasně zředí tak, že nejsou patrné jejich charakteristické příznaky.

Jednotlivé sírné prameny lze poznat podle následujících znaků: mají charakteristický zápach po sirovodíku, který uniká na povrch. V mělké části vodního prostředí a při výtocích pramenů se vyskytují bílé povlaky sírných bakterií, které charakterizují oxidační prostředí. Na dně menších vodních zdrojů bývají černé povlaky desulfurikačních bakterií redukčního prostředí. V hlubších zdrojích se někdy nacházejí vlákna kolonií bílé nebo černé zbarvených. Občas se nade dnem vznášejí klky rudých bakterií z rodu *Chromatium*.

V historické době mohlo mnoho pramenů zaniknout, především z důvodů vyčerpání zdroje uhlovodíků nebo zaniknutí jejich přívodu. V posledních letech některé prameny zanikly činností člověka.

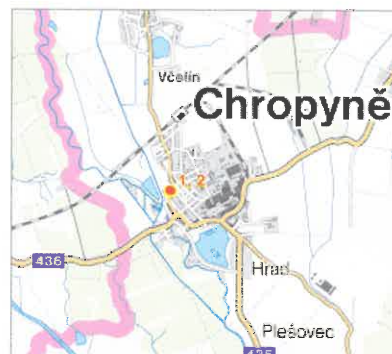
Minerální prameny Kroměřížska

Chropyně – Ječmínek

Vrt s minerální vodou se nachází při západním okraji města Chropyně, na louce, poblíž rybníku Hejtman. Jedná se o hlubinný vrt s osazenou betonovou rourou s odtokem do koryta. Voda má teplotu 21,5 °C, je slabě mineralizovaná, chlorido-hydrouhličitano-sodná se zvýšeným obsahem fluoridů, vlažná, hypotonická, v malé míře je přítomen metan a volná kyselina uhličitá. Patří mezi chloridové jodidové vody.

2 Na louce u rybníka Hejtman se často objevovaly na vodě mastné skvrny. V roce 1937 si tuto lokalitu vybral továrník Břetislav Barták z Koryčan s cílem nalézt ropu. Nechal postavit 24 m vysokou vrtnou věž. V roce 1941 pracovníci vrtné soupravy narazili v hloubce 360 m na silný pramen vody. Následnými rozbory bylo zjištěno, že se jedná o minerální vodu.

3 Pramen byl zachycen do ocelových rour, dával 1 500 l vody za minutu, jeho teplota byla 23 °C.

4 Roku 1944 byla u Ječmínkova pramene postavena prozatímní koupelna na zjišťování účinků vody při léčení revmatizmu a dalších chorob. O tři roky později byla přistavěna další budova a v lázních se začaly provozovat rehabilitační úkony, jako jsou léčebné koupele, masáže, zábaly, pitné kúry a inhalace.

5 Roku 1997 byly lázně zatopeny, voda dosahovala do výše 2 m. Byla narušena statika budovy a proto byl objekt lázní zbourán, lázně byly zrušeny.

6 Zámek Chropyně, kde je umístěna drobná výstavka k téměř padesátiletému provozu lázní.

7 Drobná výstavka na zámku.

Chropyně – Procházka

Vrt se nachází na louce poblíž vrtu Ječmínek. V současné době je zaslepen, není používán. Minerální vodu lze charakterizovat jako chloridovou jodidovou.

8

9

Morkovice-Slížany (1)

Sirný pramen se nachází 1 km jihozápadně od okraje místní části Pornice ve volné krajině. Je na *Prdlavé louce*, která zarůstá rákosím, asi 100 m od břehu rybníka. Pramen je částečně upraven, je osazen skruží.

Morkovice-Slížany (2)

Studna se sirnou vodou se nachází na dvoře restaurace v místní části Pornice.

10

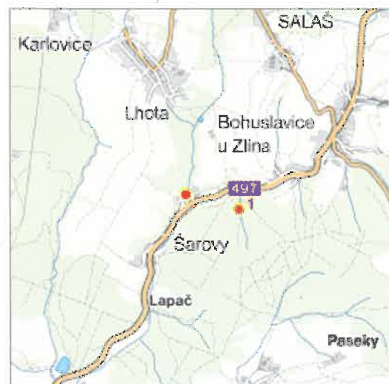
**Minerální prameny
Uherskohradištska**

Břestek

Sirný pramen, 2 km severozápadně od obce Břestek, nachází se v masivní betonové skruži v údolí Břestického potoku, cca 70 m od hostince *Pod skalou*.

Březolupy

Pramen sirné vody v lese, cca 300 m od silnice v levém břehu bezejmenného levostranného přítoku Březnice mezi Šarovami a Bohuslavicemi u Zlína, ale na k. ú. Březolupy.

Březová – Březovské kyselky (1, 2)

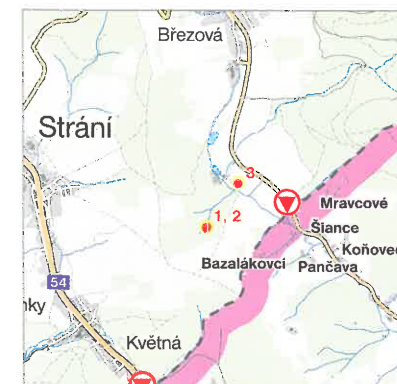
Dvě studánky s uhlíčitou vodou asi 600 m severovýchodně od kóty Nová hora ve starém bukovém lese.

V jedné studánce je zakopán starý soudek, druhá je v betonovém krytu s přepadem trubkou. Studánky proslavil svými opakovanými návštěvami, při pobytu v Luhačovicích, skladatel Leoš Janáček v letech 1899 – 1919. Kyselky bývaly využívány pro svou lahodnou příchutí k zapíjení místní slivovice. Kyselka byla ve druhé polovině 19. století plněna do lahví a expedována pod názvem *Blumenbašská kyselka* (Blumenbach = Květná), v tomto období bylo ve Vídni velmi žádáno Blumenbašské stolní sklo ze sklárny v Květné. Další zjištěné názvy pramenů jsou *Janáčková kyselka*, *Janáčkův pramen*.

Březová (1)

13

Březová (2) – jímací objekt

14

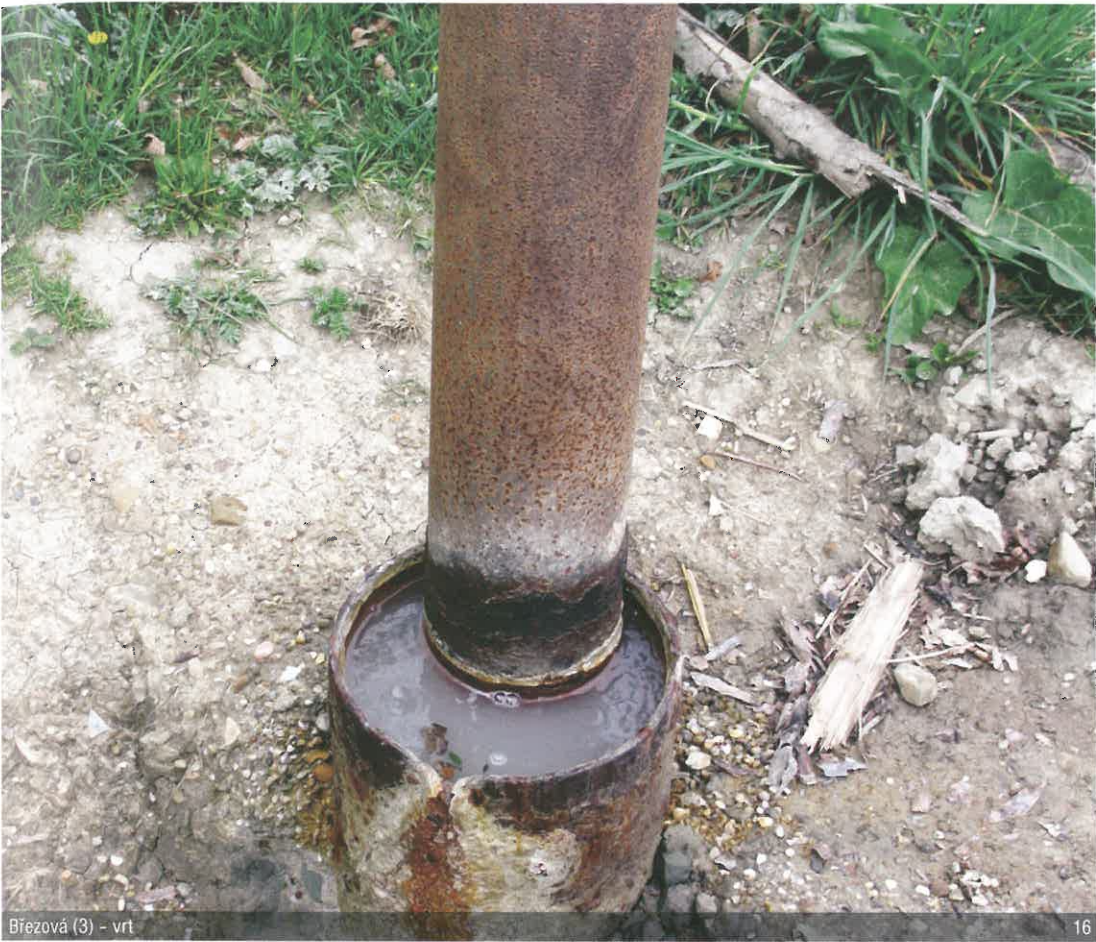
Březová (2) – přepad z jímky vyvedený trubkou

Březová – vrt (3)

Hydrologický vrt BJ 202A provedený v roce 1992 – silný vývěr uhličitě vody zpevněný zapuštěnou ocelovou rourou, oxid uhličitý je odvětráván středovou trubkou a aktivita vývěru proto postupně klesá. Je ukryt v mokřadní rákosině asi 600m od státní hranice se Slovenskou republikou na levém břehu potoka Březová. Voda je chuťově značně slaná. Z výsledku rozboru provedeného firmou GEOtest a.s. Brno v roce 1994 vyplývá, že se jedná o velmi silně mineralizovanou vodu solankového nebo těž marinního typu. Voda je silně zakalena přítomností uhličitanu vápenatého resp. hořečnatého v pevné formě. Místní lidé toto zřídlo nazývají slaný pramen. Pro svou slanost tuto vodu využívají velmi málo, zejména ale při zánětech horních cest dýchacích a hlasivek, podobně jako luhačovickou Vincentku. Zajímavé je porovnání celkového chemického složení vody z vrtu BJ 202A s chemizmem nejtypičtějších luhačovických zřidel, které je uvedeno v následující tabulce.

Objekt	CM	vol. CO ₂	Fe	Mn	NH ₄	Li	J	Chemický typ > 20 ekv. = %			CHSK (Mn)
	mg/l							Na	Cl	HCO ₃	O ₂ mg/l
BJ 202A	19,916	2,190	29,5	0,16	49,80	5,11	27	84	53	46	6,2
Elektra	13,260	1,960	0,1	0,41	14,20	12,20	10,5	91	44	54	8,7
Gejzír	12,119	1,960	0,1	0,49	12,00	10,95	9,2	86	39	61	3,0
Aloiska	11,345	2,005	0,1	0,55	9,60	8,88	8,7	88	42	58	8,4
Ottovka	9,060	2,280	0,84	0,49	5,00	6,43	7,2	86	41	59	3,2
Vincentka	8,871	2,370	0,1	0,52	8,20	7,05	6,1	86	35	64	6,0
Nová čítárna	2,751	1,150	6,76	0,86	3,00	2,63	1,5	79	31	68	1,8

V literatuře (M. Remes 1929, V. Duben 1940) jsou z Březové uváděny čtyři prameny kyselky a jeden pramen sirný, který měl vyvěrat přímo v obci. Většina z nich není v současnosti známa a patrně zanikly.

Březová (3) – vrt

Březová (3) – Detail vrtu

Smradávka u Buchlovic – kaple sv. Kříže se studnami sirnaté vody

18

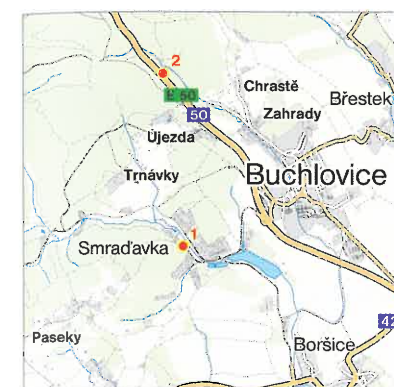
Interiér kaple sv. Kříže ve Smradávce

19

Buchlovice – Smradávka, lázně Leopoldov (1)

Vývěry sirovodíkových vod a lázně v údolí Dlouhé řeky 3 km západně od obce. Lázně jsou nazývány *Smradávka* (Smradiatka) již dlouhá staletí (Tomáš Jordán 1580). Od dob Rakousko-Uherska se nazývají lázně *Leopoldov*. Minerální voda je zachycena několika mělkými jímkami v těsné blízkosti kapličky při okraji údolní nivy potoka Dlouhé řeky. Nejpůvodnější je 2 m hluboká studna přímo pod oltářem v kapličce sv. Kříže, o půdorysu 2 × 2,6 m. Přeliv vody ze studny v kapličce je vyveden dvěma trubkami pod cestou, kde volně vyvěrají pro pitné účely. Asi 6 m jihovýchodně od kapličky je ukryta skupina dalších tří jímek zřízených pro účely lázní. Jak vyplývá z údajů Tomáše Jordána (1580), byla voda zachycena studnou a využívána již v 16. století. Lázně v současné podobě pocházejí z roku 1866. Byly zřízeny majitelem buchlovského panství a lékařem Leopoldem Berchtoldem (podle něhož

byly nazvány Leopoldovem) v místě loveckého záměčku. Z majetku Berchtoldů přešly v roce 1945 na tehdejší MNV Buchlovice a asi od roku 1966 je spravovalo družstvo Jednota Uherský Ostroh, nyní jsou v soukromém vlastnictví. Kaple a prameny jsou v majetku obce. V současné době lázně minerální vodu k léčebným procedurám již více než 10 let nevyužívají. V literatuře a dobových záznamech jsou uváděny i názvy *Smradiatka*, *Buchlovská smradávka*, *Leopoldstahl*, *Leopoldův pramen*, *Smradowka bei Buchlowitz*.

Buchlovice – Sirovátka (2)

Velmi slabý sirný pramen asi 200 m severozápadně od Buchlovic, 50 m pod hospodou U trampa. Pramen je zpevněn kameny s betonem. Je v péči místních ochránců přírody. V současnosti je stále více ředěn podzemní prostou vodou a je téměř bez sirovodíku.

Na výtoky vznikají bílé povlaky sirných bakterií

20

Buchlovice – Sirovátka (2)

21

22

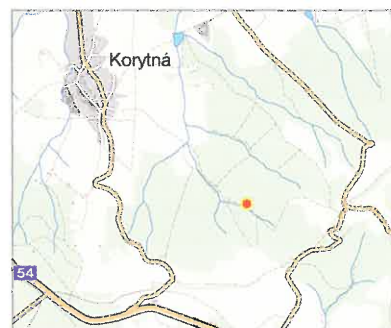

Korytná - Smrad'áčka - detail

23

Korytná - Smrad'áčka

Studánka 2,2 km jihovýchodně od obce Korytná v údolí potoka Lubná v lesní části Na Panském, mezi lesními komplexy Hluboček a Havříčko. Studánka je nově zpevněna kameny, ohrazena dřevěným roubením se střechou. Je spravována obcí Korytná. Oblíbené výletní místo. Minerální voda s příměsí sirovodíku, uváděná a zkoumaná již Tomášem Jordánem z Klausenburku v roce 1580, kdy ji uvádí jako obsahově nejsilnější z minerálních vod tohoto typu na Moravě. V literatuře (M. Remeš 1929) uváděná i pod názvem *Smrd'ávka*.

Nezdenice - pramen U lomu

24

Nezdenice - Kyselka (1)

Uhličitá kyselka s výraznou příměsí sirovodíku u koupaliště na jižním okraji obce, u cesty k bývalému kamenolomu. Pramen je podchycen ve studni a vyveden v podzemní šachtě s válcovou budovou - rotundou. Pramen původně vyvěral v nedalekém kamenolomu, ale byl tehdejšími vlastníky podchycen a vyveden do studny mimo areál lomu. V Nezdenicích byly v 19. století i oblíbené malé lázně, ale údajně pro pokles vydatnosti pramene přestaly existovat. Dalšími zjištěnými názvy jsou *Pod kamenolomem*, *Rotunda*, *U lomu*.

Pramen se vyskytuje uvnitř budovy

25

Nezdenice – Kořenková kyselka

26

Nezdenice – Kořenková kyselka (2)

Studánka, respektive 2 vývěry 1,7 km východně od obce Bánov, pod kótou 348 m, pod cestou ve smrkovém lese v trati Kopce. První, původní vývěr je v dubovém „soudku-kadútku“, je zpevněn kameny s dřevěnou stříškou a přepad upraven trubkou k jírní, druhý vývěr ústí do betonové jírnky s přepadem.

Tato studánka je známa pod několika místními názvy *Kořenková*, *Kořenkovica*, *Bánovská kyselka*, *Bánovská slatina*, *Nezdenská kyselka v Kopcích*.

Lázně Ostrožská Nová Ves 2008

28

Ostrožská Nová Ves – Novoveské lázně, Sirnate lázně

Lázně se nacházejí u železniční zastávky mezi Kunovicemi a Ostrožskou Novou Vsí. Sirovodíkové vody v okolí Ostrožské Nové Vsi jsou známy minimálně od 18. století (kolem roku 1750 byla vykopána studna pro napájení dobytka, měla sirovodíkovou vodu). Lázně byly zřízeny obcí v malém měřítku v roce 1903 z podnětu místního rodáka dr. Františka Botky. Již v roce 1904 byly pro vzrůstající zájem rozšířeny. V roce 1923 se uskutečnila rozsáhlá přístavba lázeňské budovy. V roce 1949 byly lázně znárodněny a obci vráceny až v roce 1992. Od tohoto roku do roku 1997 probíhala postupná rekonstrukce lázní. Lázně nyní provozuje společnost ROYAL SPA, privátní lázeňský řetězec v České republice. Do roku 1990 byly používány čtyři studny o max. hloubce 5,25 m, záso-

Lázně kolem roku 1910 – dobová pohlednice

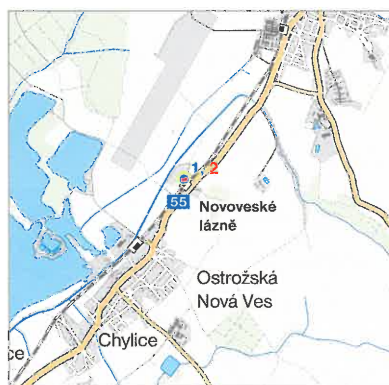
27

Jímací vrt a objekt čerpací stanice v lázních Ostrožská Nová Ves

29

bující minerální vodou celý lázeňský provoz. V roce 1990 byly studny pro nevyhovující kvalitu odstaveny a nahrazeny dvěma novými zdroji – vrty o hloubce 42 m a 50 m, oba s vydatností 40 l/min. Léčivá voda se označuje jako sirná, prostá hydrouhlíčitá, vápenato-hořečnatá, studená, hypotonická. Podávají se zde výhradně koupele (po ohřátí vody). K pitným kúram se voda nepoužívá. Léčí se zde zánětlivý revmatismus kloubní i svalový, ischias, dna, záněty nervů, stavy po úrazech (zlomeninách) a transplantaci kloubních náhrad, atopické ekzémy, lupenka a akné.

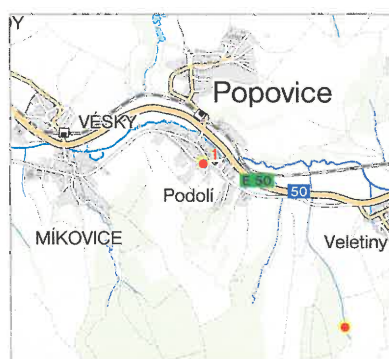
Podolí

Skrytá studánka se sirnatou vodou v zadní části zahrady domu č. 44 v obci Podolí, nedaleko obecního úřadu. Vodu používá majitel k osobním léčebným procedurám a nemá zájem o větší popularizaci.

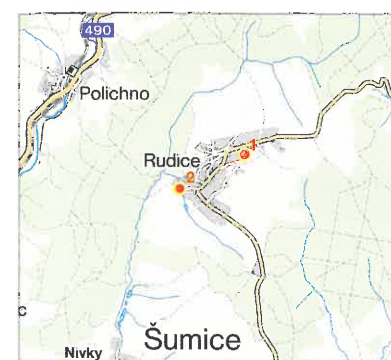
Podolí – dům č. 44 se sirnou vodou v zahradě

30

Rudická kyselka s vývody k jímání do lahví

31

Rudice – Rudická kyselka (1)

Pramen je situován v severní části obce v zalesněné roklině asi 100 m jižně od domu č. 119. Je skryt dřevěnou budkou, jímání probíhá přes hadici s ventilem. Pramen je pojmenován místními obyvateli skrze zvláštní, mírně ropnou příchut' *petrolka*, dalším používaným názvem je *kyselka*.

Rudice – Hačůvka

32

Rudice – Hačůvka (2)

Druhý pramen kyselky se nachází v západní části obce u domu č. 147, v luční roklince nad potůčkem, ve staré betonové skruži s poklopem. V současné době není využíván. Do poloviny 20. století kolem chodili lidé z Rudic do Šumic a vodou se občerstvovali. Po zavedení pravidelné autobusové dopravy však lidé stezku i pramen přestali využívat.

33

Kaplička v Uhliskách

34

Strání – Sirkovica

Studánka se *sirkovicí* se nachází jižně od kapličky v místní části Uhliska, v severozápadní části obce Strání, v závěru zarostlé rokle na pravém břehu toku Klanečnice. Je v současnosti nově prohloubena a neupravena.

V obci Strání i v části Květná se místy vyskytují prameny s příměsí sirovodíku, zejména v pravobřežní části říčky Klanečnice. Místní je nazývají *sirkovice*. V Květné se dle občanů dříve užíval pramen sirné vody ke konzumaci, ale byl při výstavbě rodinných domků znehodnocen a zanikl. V současnosti se má studánka se *sirkovicí* nacházet také v části Mlýnsky nad koupalištěm v Květné.

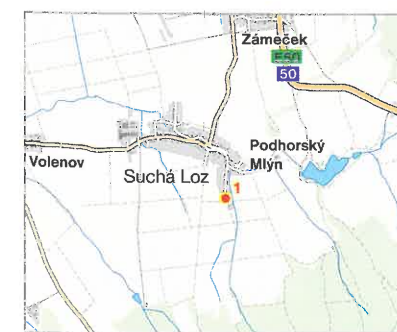
Poutač poblíž pramene

35

Suchá Loz – Lozanka, Loza, Slovačka Loza, Slatina

Vývěr uhličitě minerální vody cca 0,2 km jižně od okraje obce, u fotbalového hřiště. *Lozanka* je jedna z nejstarších využívaných minerálních vod na Moravě. Dobře ji prozkoumal již Tomáš Jordán z Klausenburku (1580).

Kyselka je po staletí velmi oblíbená v širokém okolí. Proto zde byla akciovou společností Šaratica v roce 1912 vybudována plnárna a kyselka se expedovala jako stolní minerální voda. Po roce 1945 byla pro údajnou kolaboraci majitele plnárny vyvlastněna (majitel J. S. Souček z Kolí-

Suchá Loz – upravený sestup k výtoku z bývalé plnárny Lozanky

36

Suchá Loz – pumpa k čerpání Slatiny ze studny

37

38

Historická etiketa na lahve Lozanky

39

na byl později očištěn, ale majetek zpět nezískal) a provoz byl opět částečně obnoven. V roce 1963 byl provoz ukončen a objekty plnirny byly následně zbourány. Jímací dílo bylo podle místních pamětníků vybudováno kolem roku 1905. Na obnažené pukliny s vývěry kyselky byl osazen trychtýř z lipového dřeva o průměru 1 m, který pak byl zabetonován a z něj vyvedena kolmo k povrchu stoupající roura, vedená s mírným stoupáním jednak do výtoku v šachtici u zdi bývalé plnirny, jednak do jímky vně plnirny; odtud se pak voda čerpala do plnirny. Majitel od roku 1928, kdy obdržel povolení, provozoval i lázeňský provoz, který však pro pokles kvality vody v průběhu války zanikl a již nebyl obnoven. V současné době je používán zastřešený vnější výtok z bývalé plnirny a jedna studna je vystrojena pumpou. Opakovaně byly v 80. letech provedeny i nové průzkumné vrty s cílem obnovit čerpání a plnění kyselky. K realizaci záměru však nedošlo.

38 V roce 2007 byly obnoveny průzkumné práce do větších hloubek. Poblíž pramene *Lozanka* byl nalezen značně silný zdroj uhlíkaté minerálky, který má obec v úmyslu vystrojit a zbudovat novou plnirnu a expedici kyselky.

Veletiny – Smradlavka, výtok z kamenného prahu v levém břehu potoku

40

Veletiny – Smradlavka

Dva prameny sirné vody 1,5 km severozápadně od Veletin, v lese Kojetinek těsně u Hradičského potoka. První vývěr se nachází na pravém břehu, je upraven kameny jako studánka, druhý vývěr je v levém břehu přímo v kamenném prahu potoka a ihned se mísí s potoční vodou.

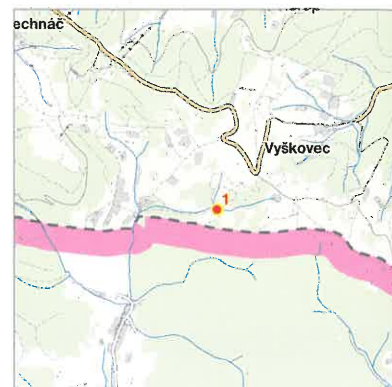
Veletiny – vývěr sirné vody v naplavenině pravého břehu potoka

41

Vyškovce – Bošáčky

Dosud nevidovaný pramen minerální vody – kyselky s obsahem oxidu uhličitého a železitých příměsí. Je využíván místními obyvateli jednak k pití, jednak místo prášku do pečiva k zadělávání těsta.

Záhovorická kyselka v roce 1909 – kresba na dobové pohlednici

Záhorovice – Záhovorická kyselka

Záhovorická kyselka (horní slaný pramen) je další z minerálních vod popsaných již v roce 1580 Tomášem Jordánem z Klausenburku. Jde o pramen ve východní „horní“ části obce. Původně pramen v dutém dubovém kmeni „kaldůbku“ nazývaný Koráb. V současnosti je upraven, s čerpadlem, zastřešen, hojně využíván místními i návštěvníky. V roce 1900 byla studna prohloubena, pramen upraven a obložen kamennou vyzdívkou a zastřešen. V této úpravě pramen vydržel do r. 1912, kdy byla studna prohloubena a zastřešena zděným objektem. K prameni se scházelo po schodech a voda vytékala trubkou z pramene přímo do nádob. K dalším úpravám došlo v roce 1941, v roce 1960 byl pramen vyčištěn a následně, po geologickém průzkumu, upraven, zakryt a osazen elektrickým čerpadlem. Poslední zásadní úpravy budovy i technického vybavení byly ukončeny

Záhovorická kyselka v roce 2008

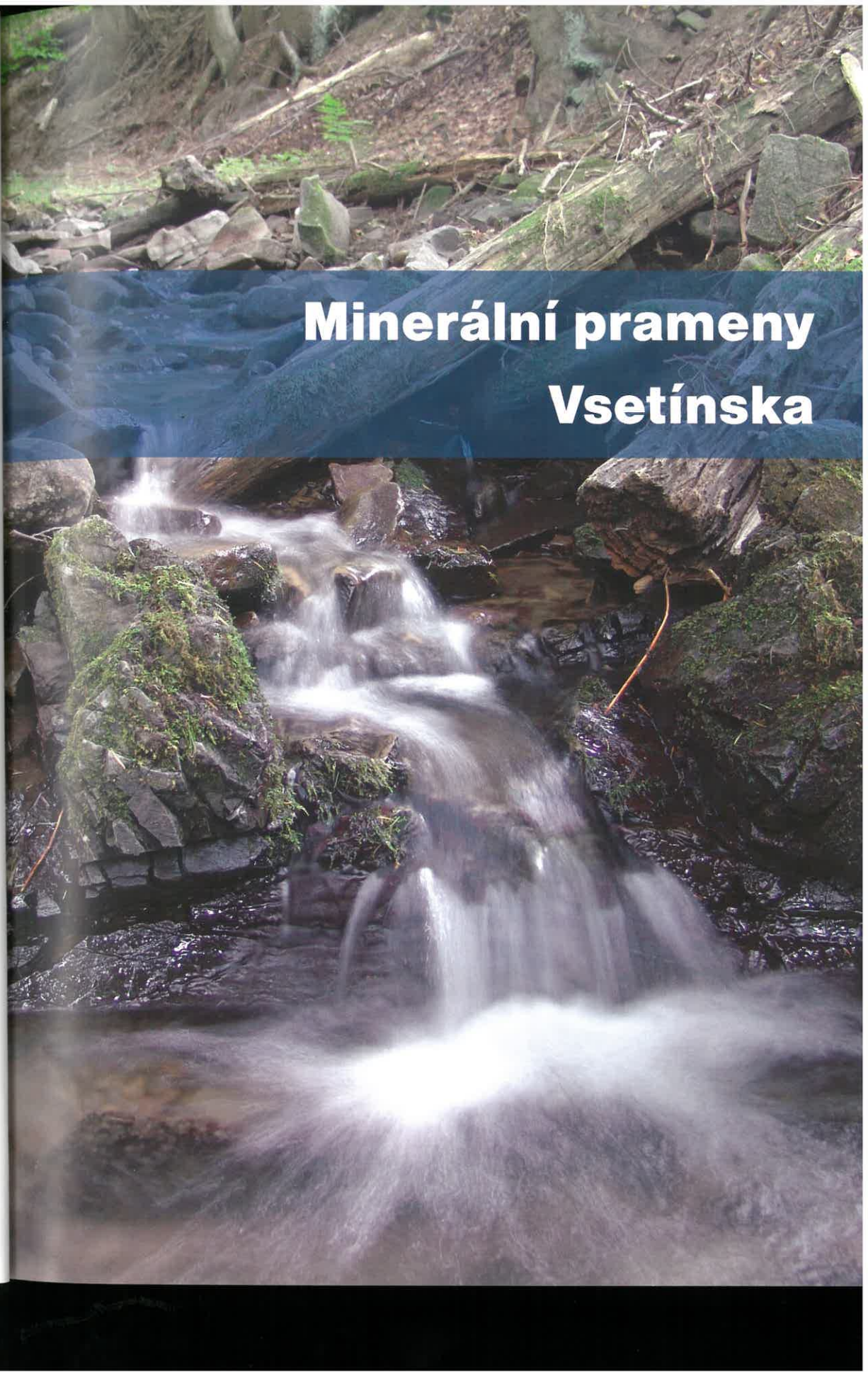
v roce 1972. Voda se v 19. století plnila i do lahví a expodovala pod názvem Moravská selterská voda. Další uváděné názvy: Kyselka, Koráb, Záhovorická plicní voda, Moravská selterská voda.

Záhovorická kyselka v roce 1976

Záhovorická kyselka po úpravě v roce 1913

The image is a photograph of a small waterfall in a forest. The water is cascading over several layers of dark, moss-covered rocks. The surrounding area is lush with green moss and some small plants. The water is white and frothy as it falls, creating a misty spray at the bottom. The background shows more rocks and some dry leaves on the ground.

Minerální prameny Vsetínska

Hovězí

Sirný pramen, asi 500 m východně od obytné zástavby obce Hovězí, části Hořansko, na úpatí Jahodného ve vzrostlém lese, 40 m od levostranného přítoku potůčku, který se vlévá do Hořanského potoka. Jedná se o pramen v přírodním stavu.

Karolinka – Stanovnica

Studánka u horního přítoku potoka Stanovnica asi 15 m nad jeho pravým břehem, v lesním porostu. Jedná se o prostřední přítok ze tří potůčků pod kótami Frňovské a Malý Javorník. Studánka je v přírodním stavu, dochází zde k hromadění opadu listí a postupnému zanášení splaveninami. Převládá zde mokřina s bílými sirnými povlaky.

Mikulůvka

Sirný pramen je situován na levém břehu potůčku tekoucího od kóty 608 m asi 1 km nad soutokem potůčku s vodním tokem Mikulůvka. Nachází se v rozsáhlém lesním komplexu, je tvořen kruhovou zídou s přístřeškem s šindelovou krytinou. Je vkusně upraven.

Nový Hrozenkov

Studánka se sirnou vodou, 500 m jižně od vodní nádrže ve vzrostlém lese 4 m od levého břehu potoka Kladnáčka poblíž lesní cesty. Byla zde vybudována zídka se zpevněným dnem s kruhovým otvorem, na zídce je umístěn dřevěný přístřešek. Poblíž vede lesní cesta, pramen se stal cílem výletů místních obyvatel.

Podolí

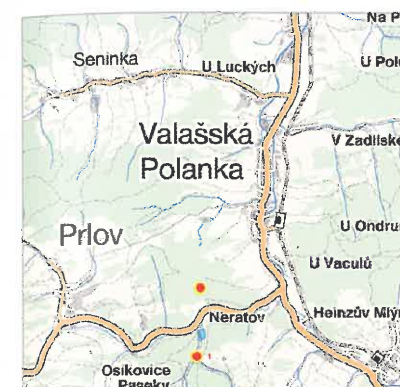
Pramenný vývěr při severozápadním okraji obce Podolí můžeme vidět na pravém břehu vodního toku Loučka, asi 20 m od domu č. 54. Je často zanášen nánosy bahna z potoka, ponechán v přírodním stavu. 10 m proti proudu se nachází několik dalších drobných vývěrů s irné vody.

Poblíž proti proudu je na potoku drobný splav

Prlov

Studánka v přírodním stavu asi 500 m jižně od osady Neratov při kraji vzrostlého lesa, 10 m od zpevněné místní komunikace. Voda vyvěrá pod drobnou pískovcovou skalkou při kraji lesa. Je ponechána v přírodním stavu. Můžeme zde pozorovat bílé sírné povlaky na povrchu bahnitě usazeniny.

Okraj jedlového lesa s pramenem

Rožnov pod Radhoštěm – Horní paseky

Vývěr sirné vody se nachází v Horních Pasekách v Rožnově pod Radhoštěm v rozvolněné zástavbě, 15 m za školkou pod svahem. Je v přírodním stavu, má charakter lučního prameniště, postupně zarůstá vegetací.

Severním směrem od pramene se nachází louka lemovaná lesem se stodolou a zbytky zdí po opuštěném stavení.

Seninka

Pramen 1,1 km severně od obce Seninka, 6 m od potůčku na pravém břehu ve vzrostlém lese. Byly provedeny drobné úpravy pramene, jako je zakrytí plochými kameny a prohloubení odtokové stružky.

Valašská Polanka

Drobná sirná studánka v rozsáhlém komplexu lesů, asi 250 m severně od silnice vedoucí k Prlovu, 2 m od levého břehu periodicky vysychajícího potůčku poblíž krmelce. Je v přírodním stavu, v minulosti došlo k prohloubení a úpravě odtokové stružky. V současné době dochází k postupnému zanášení studánky organickým opadem.

60

Potok v k. ú. Velké Karlovice s výskytem sirných pramenů

63

Velké Karlovice (1)

Pramen na pravém břehu pravobřežního přítoku Lopusanky, v lesnaté strži asi 20 m od místní komunikace, 200 m jižně od domu č. 339. Potok má značně kamenité dno. Jedná se o vydatný pramen s méně výraznou chutí po sírovodíku.

61 Asi 80 m po proudu se přímo ve dnu potoka nachází další sirný pramen, který vyvěrá z puklin pískovcových vrstev.

62 Poblíž je další drobný pramen s charakteristickými bílými povlaky.

62

61

Velké Karlovice (2)

Vývěr sirné vody můžeme vidět na pravém břehu potoka Lopusanky, v lesnaté strži asi 200 m od domu č. 207. Je součástí kamenitého břehu potoka. Byly zde provedeny drobné úpravy: poskládání plochých kamenů a umístění odtokové trubky.

64

**Minerální prameny
Zlínska**

Na Zlínsku se nacházejí drobné sirné minerální prameny, které se na sledovaném území vyskytují roztroušeně. Uhličitě minerální prameny Luhačovic jsou popsány v samostatné kapitole.

Bělov

Pramen se nachází v lesnatém remízu na pravém břehu řeky Moravy, asi 30 m od mostku vedoucího přes řeku. Na protějším břehu řeky je zastavba města Otrokovice.

66 Na povrchu terénu je vidět trubka s výtokem *sirkovice*. V posledních letech zde došlo k zazemnění okolí pramene s částečným ukládáním odpadu. Bylo by vhodné provést úpravy pramene, jako je zastřešení, vyčištění okolí a probírka stromů.

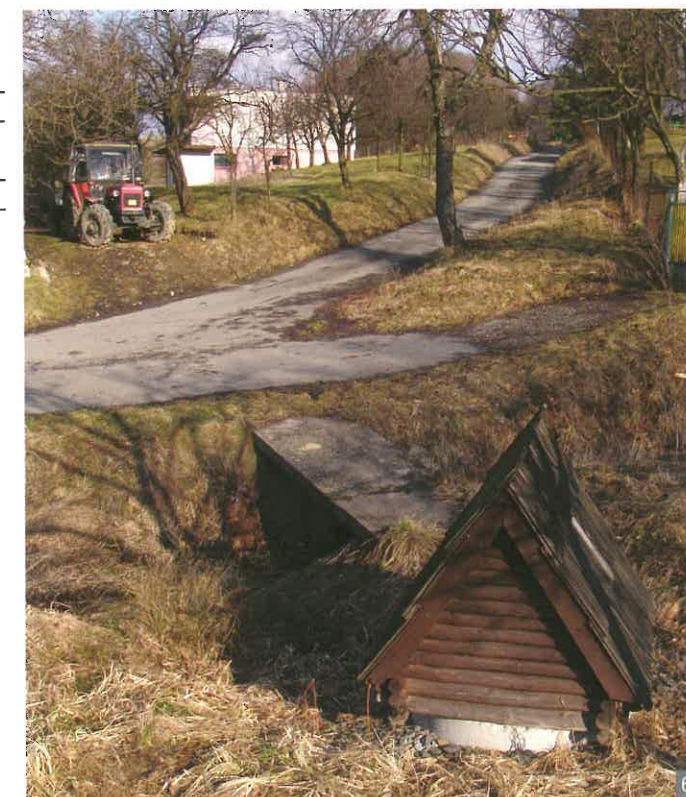

Bratřejov (1)

Studna v obci Bratřejov u domu č. 87. Jedná se o starou kamennou studnu asi 6 m hlubokou, navrch osazenou betonovou skruží s poklopem. Je v zachovalém stavu. V minulosti byla voda ze studně odebírána pro pitné a užitkové účely, nyní majitel pozemku vybudoval pro tyto účely novou studnu, ale původní objekt se sirnou vodou zachoval.

Bratřejov (2)

Pramen je situován v jižní části obce Bratřejov, na levém břehu potoka místně zvaného Bratřejůvka. Byla zde zapuštěna do země betonová skruž, na ni byl umístěn dřevěný přístřešek. K prameni byla přes potok vybudována provizorní lávka.

Bratřejov (3)

Studánka nacházející se asi 600 m východním směrem od jižního okraje obce Bratřejov, asi 100 m od okraje lesa. Je situována ve volné krajině, v údolí na pravém břehu potoka, 6 m od jeho okraje. Studánka je hluboká 20 cm, nad ní je usazen dřevěný přístřešek.

71 Foto z roku 1982 ukazuje stav pramene v přírodním stavu. Starší obyvatelé obce vzpomínají, jak se při provádění zemědělských prací v okolí se osvěžovali minerální vodou.

Krajina s minerálním pramenem Bratřejov

Bratřejov (4)

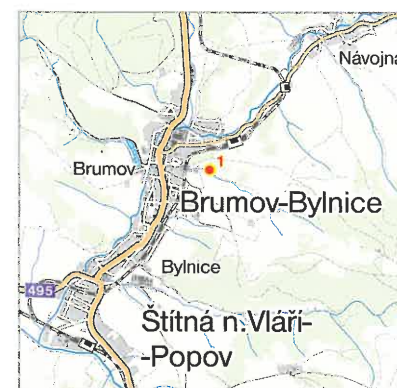
Vývěr sirné vody se nachází přímo v korytě potoka, při jeho levém břehu západně od místní části Chráměčné. Po bývalé studni tvořené betonovou skruží zbyla jen skořepina, při jejím okraji jsou patrné bílé povlaky sírných bakterií. Erozivní činností vody došlo k vymletí části břehu, tím k posunutí koryta potoka a k poškození skruže. Tento sirný pramen je ukázkou proměn povrchu terénu, kdy erozivní činností vody a především vlivem naplavení zeminy dochází k znehodnocení či zaniknutí vývěru.

V roce 1982 se tento pramen nacházel asi 1 m od potoka

Brumov-Bylnice

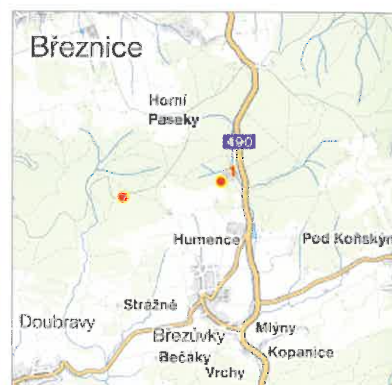
Studánka se nachází na levém břehu potoka Tuříčský, místně zvaný Hodnov, východně od města. Jedná se o drobnou studánku vyzděnou z plochých kamenů o velikosti 25 cm. Je hluboká 30 cm. Nad ní jsou vybudovány zahrádkářské objekty.

Březůvky

Studánka asi 1 km severně od obce. Nachází se v lesních porostech na rozhraní jehličnatého a listnatého lesa. Vhodná přístupová pěšina vede od objektů bývalého dětského tábora. Studánka se vyskytuje na pravém břehu periodicky vysychajícího potůčku, který stahuje jarní vody. Hloubka je 55 cm. Bylo zde provedeno osazení betonové skruže 1 m široké. Do budoucna by bylo vhodné provést osazení dřevěného přístřešku, který by zabraňoval hromadění opadu listů.

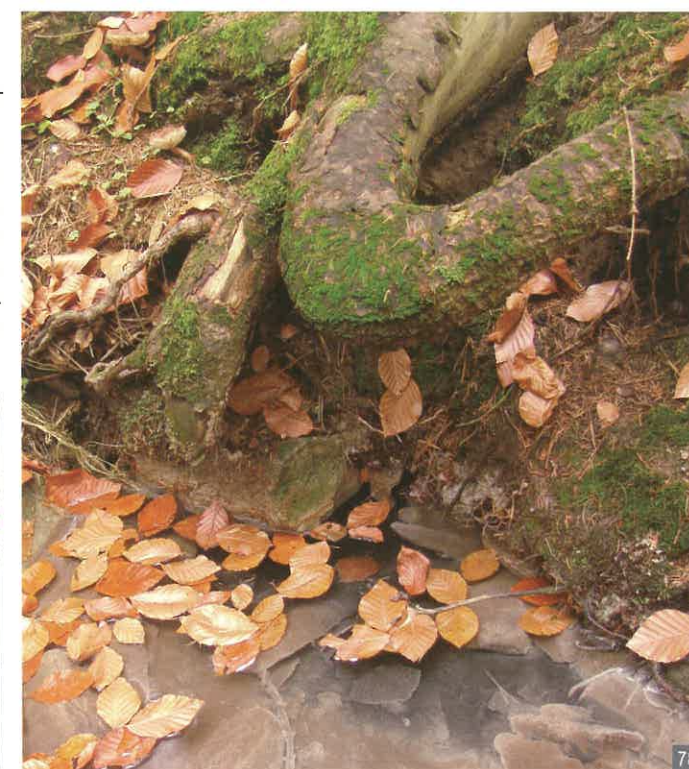
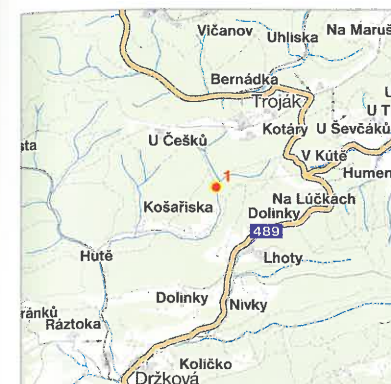
Doubravy

Sírné jezírko, nachází se v rozsáhlém komplexu lesů asi 1,5 km severozápadně od obce Březůvky. Můžeme ho najít 60 m poblíž lesní asfaltové komunikace, nedaleko seníku. Poprvé bylo popsáno v roce 2004. Vzniklo drobným sesuvem půdy tím, že se vytvořila prohlubeň, v níž se nahromadila sírná voda. Jezírko má patrně bílé zakalení od sírných bakterií. Jeho budoucnost je nejistá, neboť půda může být nadále v pohybu a v jarních měsících dochází k ředění prostou vodou.

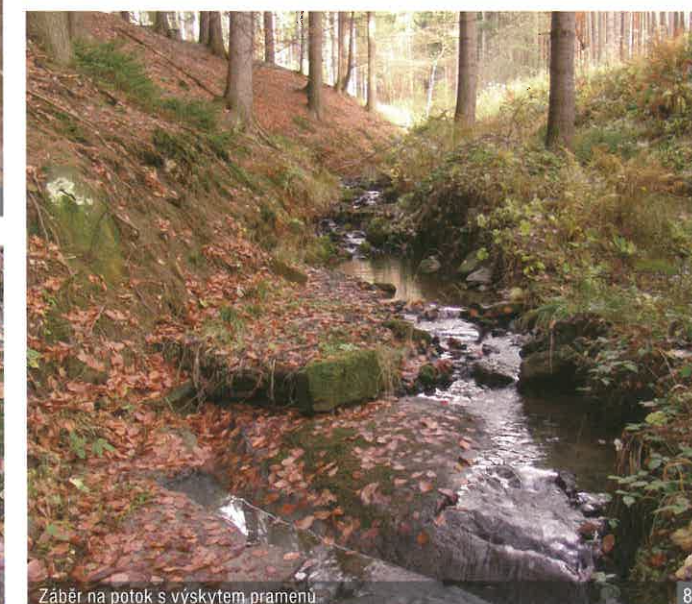

Držková

Prameny se nacházejí v horní části vodního toku Dřevnice, 1,2 km jihovýchodně od jejího pramene v rozsáhlém komplexu lesů Hostýnských vrchů, asi 600 m od osady Košaržiska. Jedná se o tři vývěry sirovodíkové vody, které se vyskytují 20 m od lesní cesty v korytě potoka. První pramen je v levém břehu potoka, je přímo součástí vodního toku. Při břehu můžeme vidět vývěr sírné vody.

79 Asi 1 m od prvního pramene se nachází na dně potoka další menší vývěr o průměru 20 cm. Jsou zde patrné černé desulfurikační bakterie.

Záběr na potok s výskytem pramenů

80 Třetí vývěr se nachází 20 m výše proti proudu na dně koryta potoka při pravém břehu. Pramen vyvěrá z podlouhlé kamenné pukliny.

Krajina u Jasenné s minerálním pramenem

83

82

Jasenná

Drobná studánka 1 km východně od obce Jasenná, ve žlebu porostlém stromy, asi 4 m od potůčku, který je levostranným přítokem Jasénky, u jeho levého břehu. Jedná se o prameniště s naskládanými kameny s převahou bahnitě části. Do kamenů byla dána výtoková trubka s pravidelným odtokem sirné vody.

Lípa

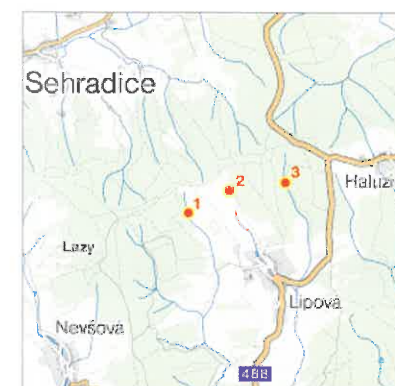
Vývěr se nachází 2,5 km jižně od obce, na levém břehu Lipského potoka, v lese ve žlebu, 200 m východně od místní asfaltové komunikace. Je přímo vázán na hladinu potoka. Obtížné se pro svoji nenápadnost hledá. Vyvěrá v naplavenině štěrku, hlíny a organického opadu.

84

Lipová (1)

Pramen se vyskytuje 1 km severozápadně od obce Lipová, při kraji lesa, na levém břehu potoka Lukšinka. Nachází se ve svažitém žlebu. V devadesátých letech minulého století byl v přírodním stavu, nenápadný a málo navštěvovaný. Roku 2005 byla zřízena obcí Lipová a Správou chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty *Naučná stezka k sirným pramenům a památkám v katastru obce Lipová*. Byly provedeny úpravy pramene, osazena stříška a informační tabule.

85

86

87

88

Lipová – Kuželův vesník (2)

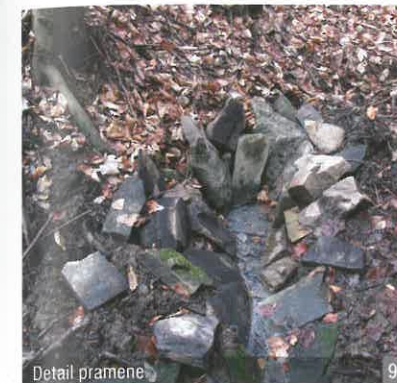
Pramen najdeme na pravém břehu Lipovského potoka při okraji lesa ve svažitém žlebu asi 1 km severně od obce Lipová. Studánka je ve vhodně upraveném stavu.

87 U pramene Kuželův vesník každoročně v jarních měsících probíhá akce *Slavnostní otevření studánek v Lipové*.

88 V roce 1983 provedli ochránci přírody ze Slavičína zastřešení minerálního pramene stříškou z kuláčů a úpravu odtokové stružky.

Lipová (3)

Pramen 1 km severně od obce Lipová v lesnatém údolí u pravého břehu levostranného přítoku Lipovského potoka. Vývěr pramene a odtoková stružka byla obložena plochými kameny. Bylo by vhodné zde osadit přístřešek s částečným prohloubením studánky.

Detail pramene

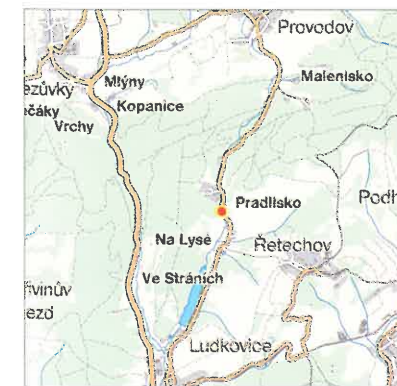
90

89

Ludkovice – Pradliska

Pramen se nachází přibližně uprostřed místní části Pradliska, při okraji silnice. Je sveden ze zakrytých betonových skruží trubkou do malé kamenné jímky, z níž voda přelivovou trubkou odtéká do propustku.

91

Lutonina

Studna na jihovýchodním okraji obce v ohybu silnice z Lutoniny do Ubla. Vyskytuje se přímo v hranici komunikace a částečně v silničním příkopu. Je tvořena betonovou skruží zakrytou poklopem, hloubka činí 2,5 m.

93 Pramen byl v minulosti upraven, voda byla svedena ze studny hadicí o 50 m níže s vyústěním v kamenné zídce. V současné době je vybudovaná úprava nefunkční.

92

93

94

Napajedla – Slanica

Vývěr se nachází v jihozápadní části Napajedel poblíž železniční trati. Zdroj minerální vody je u konce štoly 48 m dlouhé, ražené v pískovcích, upravené na účelové objekty.

Odtud je voda svedena samospádem do jímky hluboké 4 m. Jímka je situována u vchodu do štoly. Voda je přepadem vyváděna do trubky pro veřejný odběr. Místo veřejného odběru je vkusně upraveno. Vodu též odebíraly bývalé lázně Napajedla, které byly postaveny roku 1913. Před budovou lázní je studna, hluboká 7 m. Do ní je svedena voda ze štoly. Tato voda byla využívána pro koupele, saunu, bazén a odpočívací prostory. Počet koupelí se pohyboval okolo 4000 ročně. Roku 1999 byl provoz v lázních ukončen. Vývěr minerální vody je na budově bývalých lázní.

Lázeňská restaurace, foto z třicátých let minulého století

98

Studna na konci účelových objektů v podzemí

Detail vývěru

95

Budova městských lázní, foto z roku 1950

97

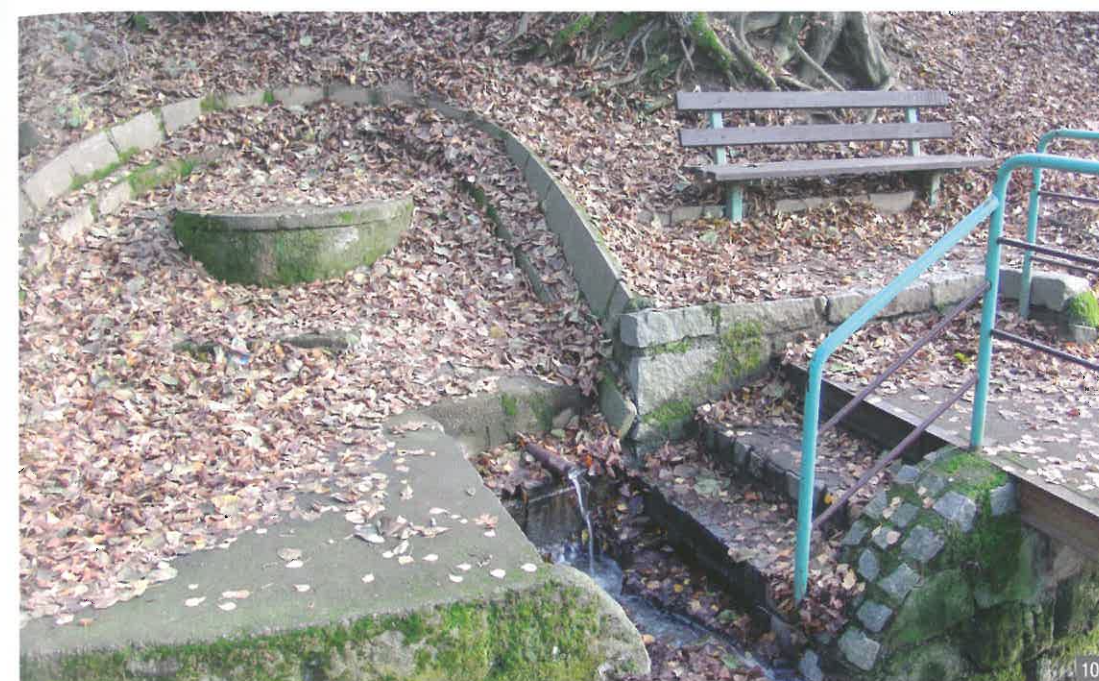
Čekárna v budově bývalých lázní

99

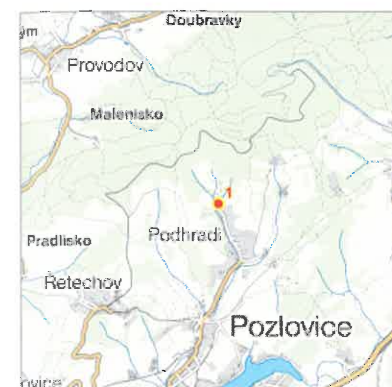

Současný stav budovy bývalých lázní

100

101

Podhradí – Sirčena

Pramen na severním konci obce Podhradí v levém břehu levostranného přítoku Pozlovického potoka. Je podchycen uzavřenou betonovou jímkou s přelivovou trubicí. Okolí je vhodně upravené, byl vybudován přístupový můstek přes potok, osazeny lavičky a na informační tabuli je uvedeno chemické složení vody.

Slopné – Sirkovica, Panošova studánka (1)

Pramen se nachází na úpatí hlavního hřebu Vizovických vrchů v údolní nivě na pravém břehu potoka v břehovém porostu 250 m od vodní nádrže Křešov. Hloubka studánky je 1 m. Roku 2000 provedl další úpravy oddíl Lesních orlíků ze Slopného. Nad pramenem vybudoval kamennou nástavbu s klenbou.

K prameni se váže pověst, že brumovská zámecká paní poslala svého panoše na Hostýnek pro léčivou vodu na své nemocné tělo. Panoš cestou dostal žízeň, zastavil se v obci Loučka a v místním hostinci se opil, usnul a probudil se až na druhý den. Naříkal, že na Hostýn už nestihne dojít, tak mu místní lidé poradili, ať nabere vodu z této studánky, že také léčí. Paní se uzdravila, panoš jí řekl, jak to ve skutečnosti s vodou bylo. Uvěřila, že voda je také léčivá a poslala panoše, aby studánku obložil kamenem a nadále se o ni staral.

103 Dřívější úpravy spočívaly v osazení kamenů u pramene překrytých plechem.

Slopné (2)

104 Drobné mokřadní stanoviště s vývěrem sirmé vody na severním konci obce při kraji vodní retenční přehrážky Slopné. Pramen je v přírodním stavu, ve vzrostlé trávě jsou patrné bílé povlaky sirmé vody.

102

104

103

Šarovy

Tři drobné pramínky blízko sebe na pravém břehu Lhotského potoka v severovýchodním okraji obce, poblíž hřiště. První vývěr se nachází v hliněné svažité břehové části potoka, jsou zde patrné charakteristické bílé povlaky.

106 Druhý pramen tvoří drobná studánka při kraji vodní plochy potoka. Byla zde postavena drobná hrázka, která oděluje vývěr od proudící vody v potoku.

107 Třetí pramének vyvěrá ve dnu potoka při jeho pravém okraji. Je zde charakteristicky zbarvená voda s výskytem černých desulfurikačních bakterií.

105

106

107

Krajina s pramenem v katastrálním území Ublo

109a

10 m po proudu od pramene je drobný vodopád

109

Ublo

Drobná studánka v lesní strži při pravém břehu potoka asi 500 m jižně od osady Pržnice a 1 km východně od okraje obce. Je nenápadná, uložena v kamenných zvětralinách. V jarních měsících z puklin přitéká povrchová voda z potoka, dochází k ředění pramene a příznaky sirsé vody mizí. Pramen je ohrožen přívalem vodou, která unáší zeminu a kamení a může tedy dojít k jeho zanesení.

108

Valašské Klobouky – Smolina

Vývěr pramene je situován u pravostranného přítoku Smolinky, ve volné krajině asi 1 km severně od místní části Smolina, v luční enklávě, která je lemována lesy, asi 4 m od potoka v břehovém porostu. Byl zde umístěn dřevěný přístřešek. Okolí pramene zarůstá náletovými dřevinami.

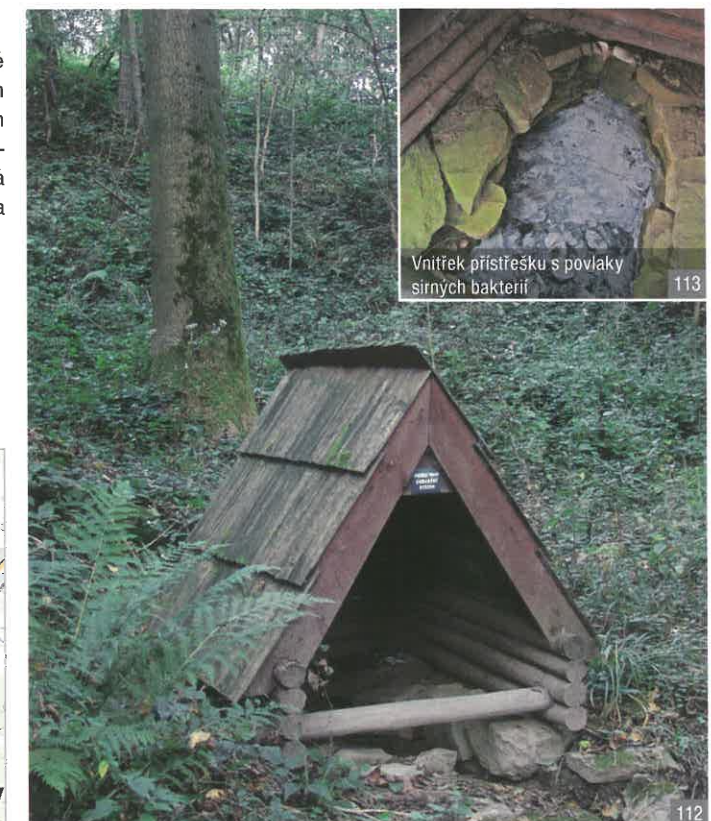
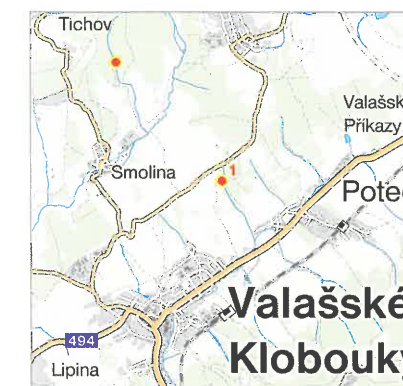
110

Detail vývěru pramene

111

Valašské Klobouky

Studánku nalezneme asi 1 km severně od okraje Valašských Klobouk, 350 m východně od kóty Suchý vrch (501,8 m n. m.), na pravém břehu potoka v rozhraní lesa a starého sadu. Je hluboká 30 cm, lemována plochými kameny, na nichž je osazen dřevěný přístřešek.

Vnitřek přístřešku s povlaky sirsých bakterií

113

112

114

115

114 Rozvoz a umístění přístřešků na minerální prameny v okolí Valašských Klobouk a Smoliny uskutečnila v roce 1995 základní organizace Českého svazu ochránců přírody Kosénka, Valašské Klobouky.

115 Odnos přístřešku do lesního remízu na Vlašskokloboucký pramen.

116 Umístění přístřešku na vývěr sírné vody, který byl obložen plochými kameny.

116

117

Velký Ořechov

Drobná studánka se nachází východním směrem od obce Velký Ořechov, asi 500 m od kostela, v roklině ve vzrostlém lese poblíž potoka Holomňa, na pravém břehu. Je hluboká 40 cm. Veškeré dosavadní úpravy spočívaly v osazení betonové roury o průměru 30 cm.

118

119

Manželé Mojžíšovi, bývalí majitelé lázní

121

Vizovice – Mojžíšovy lázně (1)

Tato 1 m hluboká zakrytá studna se nachází ve Vizovicích při okraji areálu Valašského šenku na levém břehu potoka. Je vhodně upravená.

119 Pohled na bývalé Mojžíšovy lázně (nyní restaurace a penzion Valašský šenk). Sirkové lázně v Želechově byly do roku 1885 majetkem vrchnostenským. Následně je koupilo město Vizovice a roku 1913 je koupil Josef Mojžíš. V dějinách a pamětech města Vizovic se uvádí: Vždy k ustáleným mzdám tovaryšským bývala v 16. věku přídavkem teplá lázeň, kterou platili mistři za tovaryše. Lázeň tato byla povinná a pokuta 1 groše stihla toho, kdo se vyhnul. Službu v lázních obstarávali na venkově, a tož také ve Vizovicích, lázebníci, kteří po lázni těm, kteří měli bolesti v zádech či v kříži, nebo kteří měli húsera, ještě tělo mastili, jiným zas krev žilou pouštěli a zvláště z jara baňky sázeli, což zvláště u starších lidí bývalo zvykem každoročním. Lázeňská činnost se v současné době ve stávajících budovách neprovozuje.

Stav pramene z roku 1982

120

Vizovice – U Švajdů (2)

Pramenná jímka v průmyslovém areálu ve východní části Vizovic v ulici Řičanská. Je hluboká 2 m. Nachází se pod povrchem místní komunikace, dle sdělení správce areálu při budování komunikace byla studna překryta betonovými deskami a zůstala pod povrchem vozovky v plné míře zachována. V minulosti zde byly malé lázně, které roku 1882 zřídil rolník J. Pravda, zvaný všeobecně Švajda. V roce 1928 byly lázně rozšířeny o novou budovu s třemi vanami a kotlem na ohřívání vody. V současné době budova neexistuje, provoz lázní byl ukončen roku 1957.

123

122

Vizovice – U Dudíků (3)

Pramen se nachází poblíž potoka při kraji břehového porostu asi 100 m severně od hospodářského stavení. Je podchyten dvěma studnami z betonových skruží umístěných bezprostředně vedle sebe. Jsou stejně hluboké se spojitou hladinou spodní vody, jejich hloubka je 5 m pod terénem.

125 Roku 1928 zřídil rolník František Dudík u cesty vedoucí na Dubovské lázně se dvěma kabinkami. V současné době lázeňský objekt neexistuje, poblíž potoka jsou patrné jen základy bývalé lázeňské budovy.

125

124

126

Vizovice (4)

Studna na svažité louce nad domem č. 592, hluboká 5,4 m, je osazena skružemi s betonovým poklopem a dřevěným přístřeškem. Voda se odčerpává a vede potrubím do obytného stavení, kde slouží jako zdroj pitné a užitkové vody.

Stav pramene z roku 1982

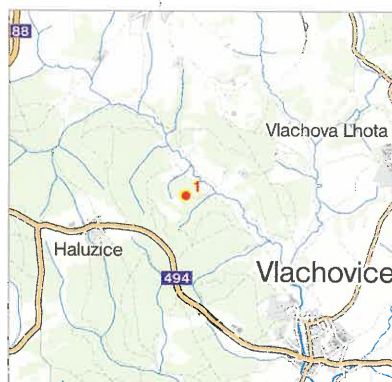
126a

127

Vlachovice

Jde o pramen asi 2,2 km severozápadně od obce, v lese v údolí potoka Sviborky, 250 m západně od zemědělské usedlosti. Místo není téměř navštěvováno. Pramen je zanesen vrstvou hlíny a organického opadu, nejsou patrné příznaky sirmé vody. Do budoucna bude vhodné pramen prohloubit a prověřit výskyt znaků pro sirovodíkové vody.

Zádveřice-Raková (1)

Studánka, nachází se jižním směrem od obce na pravé straně Horského potoka v lesním porostu, 80 m severně od silničního mostku, asi 6 m od hrany silnice Zádveřice – Luhačovice. Je hluboká 20 cm, nad vývěrem je umístěn dřevěný přístřešek, vhodně je upravena odtoková stružka.

130 Asi 100 m severně od pramene č. 1 se nachází na levém břehu potoka drobný vývěr o průměru 80 cm s bílými povlaky sirmých bakterií. Vývěr je nenápadný, dá se snadno přehlédnout, v létě zarůstá vegetací.

130

131 V roce 1995 vyrobila ZO ČSOP Kosěnka ve Valašských Kloboukách celkem 7 dřevěných přístřešků s šindelovou stříškou. Jeden z nich byl odvezen a umístěn v k.ú. Zádveřice.

128

Bílé povlaky sirmých bakterií

129

131

132

Zádveřice-Raková (2)

Studánka s prohloubenou odtokovou stružkou, která se nachází jižním směrem od obce, na levém břehu Horského potoka ve smíšeném lese, asi 50 m od silnice Zádveřice – Luhačovice. Pramen má protáhlý tvar, je ponechán v přírodním stavu.

133

Zádveřice-Raková (3)

Malá bažina se znaky sirmé vody na Zádveřických pasekách na pravém břehu Trávníckého potoka v břehovém porostu. Je v přírodním stavu, zanesená naplavenou půdou a opadem listů. Na pravém břehu Trávníckého potoka v lese se nachází další vývěr sirmého pramene. Zde byly provedeny drobné úpravy, jako je prohloubení pramene a odtokové stružky. Přesto dochází k jeho zanášení organickým opadem.

Zádveřice-Raková (4)

Studánka při kraji levého břehu Trávníckého potoka v lesnatém údolí asi 2 km jižně od obce Zádveřice. Je upravená, byla zde osazena betonová skruž s dřevěným poklopem, hloubka činí 1 m.

134

135

Zlín – Lázně Kostelec

První zpráva o léčivých pramenech se datuje již od roku 1742, kde se v místní kronice psalo, že voda léčí otokem a dřením údy stížené a zdraví chrání před onemocněním. Prameny se nacházely na gruntě Jana Zbořila. Lukovská vrchnost za jejich pronájem odpustila panu Zbořilovi jednodenní robotu a když vídeňští lékaři potvrdili léčivost sirovodíkové vody, nechala postavit budovu a jednoduché zařízení pro koupele. Tím byl dán základ k pozdějším sírným lázním. Majitel panství hrabě Jan Bedřich Seilern nechal vystavět lázeňské budovy (stejně jako zámek Lešná) ve stylu doznívajícího baroka. K provozu lázní B. Trnka uvádí, že voda jejich je čistá, bez význačné příchuti, páchne však sirovodíkem. Čerpá se parní pumpou do nádrží a ohřívá se tak, aby sirovodík neunikal.

Lázně dosáhly značného rozkvětu na přelomu devatenáctého a dvacátého století, kdy byly přebudovány na moderní léčebné středisko. V roce 1936 projevil zájem o koupi lázní Tomáš Baťa. Během druhé světové války byla zcela zdevastována hlavní lázeňská budova, která musela být odklizená. Po válce přešly lázně do správy tehdejšího krajského ústavu národního zdraví. Roku 1964 koupil lázně a okolní pozemky n. p. Vítkovice. Vybudovalo se zde rekreační středisko hotelového typu. Lázně ztratily pro veřejnost význam a jejich činnost byla značně utlumena. Činnost lázní včetně navrácení jejich statutu obnovila společnost s r. o. ZLÍNSAT, která roku 1995 dostala souhlas k provozování lázeňské péče. Léčí se zde choroby pohybového ústrojí, jako jsou revmatické choroby, ischias a kožní choroby, např. ekzémy a lupénka.

Zlín – Kostelec – V kapli (1)

136 Studna se nachází na levém břehu Štípského potoka, na úpatí lesnatého svahu jižně od budovy lázní. Je umístěna ve zděné kapli a vyzděna kamenem, hluboká je 5 m.

136

137 Záběr na vnitřek kaple se zakrytou studnou a s vyobrazením Panny Marie Štípské.

137

Zlín – Kostelec – Pod vilami (2)

Studna při okraji lesnatého remízu u místní komunikace, 150 m západně od hotelu Lázně. Je vyzděna kamenem, průměr činí 3 m, hloubka 4 m. Nad studnou je postaven dřevěný domek. V současné době se z ní voda nečerpá. Před studnou Pod vilami byl roku 1996 vyhotoven nový vrt hluboký 56 m, z něhož se odebírá sirovodíková voda pro potřeby lázní.

138

139

Zlín – Kostelec – U tanečního kola (3)

Studna poblíž lázeňské budovy východním směrem, hluboká 5,5 m, vystrojená skružemi o průměru 1,5 m, sloužila zároveň jako retenční nádrž pro vodu ze studny v kapli, v současné době se z ní nečerpá.

140 Stav studny U tanečního kola z roku 1982.

140

141

Zlín – Kostelec – Naproti ordinaci (4)

Studna u lázeňské budovy, hluboká 6 m, kruhová o průměru 1,2 m, vyzděná kamenem. Používala se také jako akumulční nádrž pro studnu Pod vilami.

Zlín – Kostelec – Pod Babou (5)

Pramen se nachází v místní části Kostelec, na levém břehu potoka v údolí při kraji lesa, asi 200 m jižně od rekreačního objektu. Jedná se o kruhovou studnu o průměru 3 m, hlubokou asi 4 m, v níž je vrt o nezjištěné hloubce. Ve svrchní části je vidět cihlová vyzdívka. Nad studnou je postaven zděný domek. Dříve se voda přečerpávala do studny ve vilách. V současné době se čerpání neprovádí, objekt je opuštěn a původní zdroj sirovodíkové vody, snad pod vlivem nadměrného čerpání, zanikl či je velmi ředěn prostou vodou.

142

Pozdrav z Kostelce u Štípy

Villy a lázeňská kaple v sirnatých lazních

144

SIRNATÉ LÁZNĚ V KOSTELCI U ŠTÍPY. (Morava.)

Lázneňská kaple.

143

145

143 Lázneňská kaple, v současné době neexistuje, foto z roku 1905.

144 Lázneňská kaple a dvě vily v sirnatých lázních postavené ve slohu Jursko-architektury, žádný objekt v současnosti neexistuje, objekty byly po roce 1964 zbourány.

145 Pohled na lázeňský areál, historické foto z neznámého období.

146 Budova lázní, současný stav.

146

Zlín – Malenovice – Pod lázněmi (1)

Studna v místní části Malenovice, na pravém břehu potoka Baláš v úzké údolní nivě z větší části zastavěné. Asi 100 m jihovýchodně začíná areál malenovického hradu a 30 m východně prochází silnice Malenovice – Salaš. Studna je hluboká cca 4 m, podél břehu potoka byla postavena opěrná zeď. Byla vybudována roku 1900. Roku 1997 byla vyčerpána a vyčištěna a následně na ni bylo umístěno ruční stojanové čerpadlo.

Zlín – Malenovice – Sírné lázně (2)

148 Studna je situována v údolní nivě potoka Baláš, 8 m od potoka na levém břehu, v místní části Malenovice. Na pravém břehu potoka je bývalý objekt sírných lázní. Studna, tvořená betonovými skružemi opatřenými krycí deskou, je hluboká 4,5 m. Studna byla v roce 1997 vyčerpána a vyčištěna a následně na ni bylo umístěno ruční stojanové čerpadlo s odkapávací mísou. Voda z tohoto pramene se v minulosti používala pro potřebu sírných lázní.

149 Na dvoře bývalých sírných lázní byla vybudována studna, z níž se čerpala sírná voda do bazénku na koupele. Provoz lázní byl ukončen roku 1952.

150 Objekt bývalých sírných lázní. V tuto dobu zde bylo umístěno 6 van, sprcha, sauna, bazének s minerální vodou a hostinské pokoje. Foto z roku 1922.

Zlín – Malenovice – U rybníka (3)

Pramen se nachází v údolí potoka Baláš, cca 250 m jižně od Malenovického rybníka. Vyvěrá přímo pod náspem silnice Malenovice – Salaš, 6 m od pravého břehu potoka. Nacházela se zde skružová jímka, která byla při červencových záplavách v roce 1997 zanesena do hloubky 30 cm pod terén bahnem a naplaveným materiálem. V listopadu 1997 byla vyčištěna a vyčerpána a v roce 1999 byla nadzemní část jímky zvýšena osazením betonové skruže s poklopem. V současné době je skruž částečně zalovována naplavenou hlinou.

152 Roku 1980 byl pramen vkusně upraven. Byl zde umístěn přístřešek z kuláčů a lavičky podél potoka. Foto z roku 1982.

Zlín – Pršténé – Slanice (1)

Studna se nalézá v údolí Slanického potoka na jeho levém břehu asi 700m jižně od sídliště Zlín – Podhoří. V okolí je roztroušená obytná a chatová zástavba. Jedná se o mělkou kopanou studnu tvořenou betonovými skružemi s krycí deskou s ručním stojanovým čerpadlem, hlubokou 1,5m. Zmínka o tomto prameni je uvedena v archivní dokumentaci společnosti Baťa z roku 1944, studna byla založena roku 1952. Podzemní voda pramene je silně mineralizovaná, hydrogenuhličitano-chloridová sodná se zvýšeným obsahem lithia a aniontů fluoridů a jodidů. Podzemní voda vykazovala v letech 1995 – 1997 vysokou stálost chemizmu.

Zlín – Pršténé – Slanice pramen (2)

Pramenná jámka se nachází asi 700m jižně od sídliště Podhoří na pravém břehu Slanického potoka poblíž místní komunikace s roztroušenou zástavbou. Území západně od pramene je tvořeno rozsáhlým komplexem lesů. Jámkou je zakryta betonovými bloky s přelivovou trubkou s odtokem do potoka. Podzemní vodu pramene lze charakterizovat jako silně mineralizovanou, hydrogenuhličitano-chloridovou sodnou se zvýšeným obsahem fluoridů a jodidů.

Vývěr minerální vody byl znám již v roce 1944, kdy společnost Baťa uvažovala o zřízení malých lázní. Roku 1952 byla vybudována pramenní jámka, další úpravy pramene a jeho okolí byly provedeny roku 1972. Poslední oprava s osazením nové skruže s kovovým poklopem byla provedena v září 2008. O minerální prameny v Pršténě je zájem široká veřejnost, neboť se staly vhodným výletním a odpočinkovým místem.

Želechovice nad Dřevnicí (1)

Pramenní jámka na levém břehu potoka Obůrek západě od silnice Zlín – Provodov pod chatovou osadou Zelené údolí. Je tvořena betonovou skruží s poklopem a umístěna v rozbahnělém prameništi. Před 40 lety byl pramen umístěn ve zděném bazénu, ze kterého jsou v současné době patrné pouze zbytky cihlových obvodových zdí. Pramen byl v minulosti využíván ke koupelím. V současné době dochází k jeho zanášení jemným sedimentem.

Želechovice nad Dřevnicí (2)

Drobné dva pramínky vedle sebe se vyskytují v úzké údolní nivě mezi silnicí Zlín – Provodov a pravým břehem potoka Obůrek. Jsou ponechány v přírodním stavu. Bude vhodné prameny vyčistit, prohloubit, případně je zakrýt dřevěným přístřeškem.

Želechovice nad Dřevnicí (3)

Studánka na levém břehu pravostranného přítoku Obůrku při kraji lesa v břehovém porostu, 10 m od asfaltové místní komunikace. Roku 2007 zde byly provedeny úpravy, byl osazen přístřešek, vyčištěna odtoková stružka a zlepšena přístupová pěšina.

157

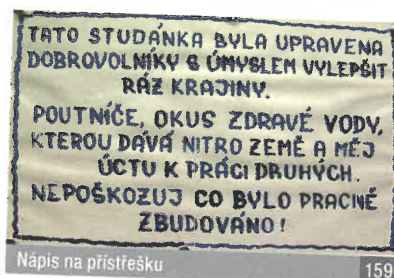
Stav pramene v roce 1982

160

Poutač k pramenu

158

Nápis na přístřešku

159

Želechovice nad Dřevnicí – Vidovy (4)

161 Studánka 3 km jižně od zemědělského areálu v Želechovicích, v lesnatém údolí 10 m od potoka, na jeho pravém břehu poblíž zpevněné komunikace, 150 m od rekreačního objektu. Jedná se o vyzděnou studánku se stříškou z plochých kamenů. Největší sirný vývěr je pozorován 1 m od studánky v odtokové stružce.

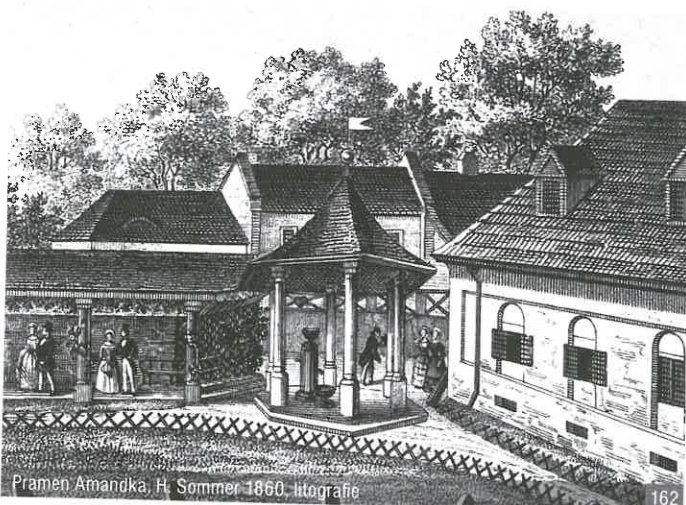

161

Luhačovické minerální prameny

Luhačovické minerální prameny, historie, léčebné účinky

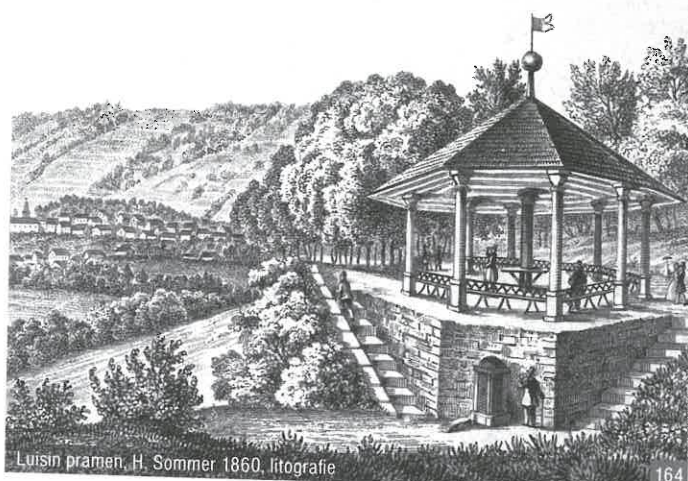
Pramen Amandka, H. Sommer 1860, litografie

Již Jan Amos Komenský uvádí, že „Slané prameny jsou zásobárnou nejlepšího koření, kyselý pramen podzemní skladiště vody, jež se pije místo vína, horké prameny jsou lázně bez lázeňského a léky bez lékaře, mají obdivuhodnou léčivou vlastnost“.

Vývěry kyselky musely být známy od pradávna místním obyvatelům a historie lázeňské léčby v Luhačovicích je spjata s minerálními prameny. Pojmenování „slaná voda“ pochází teprve z 16. století. Kyselky měly místní význam. V 17. století objevuje a popisuje léčivé účinky luhačovických vod Jan Hertod z Todtenfeldu, který napsal roku 1669 knihu *Tartaro – Mastix Moraviae*, v překladu *Moravský bič na usazeninu*. Bičem autor myslel moravské léčivé vody a usazeninou škodlivé látky v těle pocházející z jídla. V tu dobu byly některé prameny podchyceeny jednoduchými studnami s dřevěným obložením. Úpravu pramenů většího rozsahu začal uskutečňovat hrabě Vincenc Serényi. V roce 1789 dal upravit dva vývěry minerálních pramenů, poblíž nechal postavit hostinec s ubytováním a rok nato dal vystavět tři dřevěné koupelny s kabinami. Mimo pití minerální vody tím vznikly v luhačovických lázních další procedury – koupele. Vincenc Serényi je právem považován za zakladatele luhačovských lázní. Od té doby nastává rozvoj Luhačovic jako lázeňského města. V průběhu 19. století byla kromě již zřízených pramenů *Amandka* a *Vincentka*, upravena většina pramenů, jako je *Nový pramen*, pozdější název *Janovka*, *Āloiska*, dále byly vykopány další dvě studny *Antonínka* a *U čítárny*. Následovaly prameny *Jubilejní* a *Ústřední*, roku 1905 byla zachycena v kamenném sklepení *Ottovka* a roku 1910 byl zachycen pramen *Elektra 1*. Snaha o získání kvalitní minerální vody z větších hloubek vedla k provedení dalších dvou vrtů *Gejzír*, dnes pod názvem *Dr. Šťastného* a roku 1930 byly ukončeny práce na vrtu *Elektra*. Pro koupele byl využíván sirmý pramen. Následovaly další vrtý pro minerální vody *Bystrica*, *Dagmar* a *Elektra 2*. Roku 1987 došlo k havárii kanalizačního sběrače a někte-

Pramen Vincentka, H. Sommer 1860, litografie

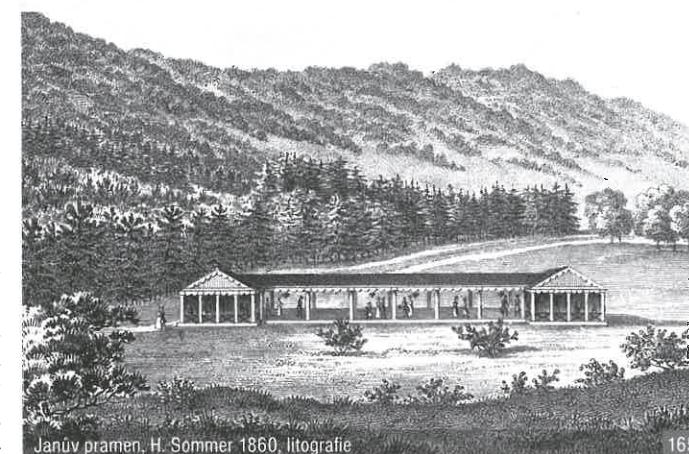
Luisin pramen, H. Sommer 1860, litografie

ré mělké prameny byly kontaminovány. Proto bylo rozhodnuto o vybudování náhradních zdrojů. Bylo vybudováno šest vrtů do hloubky 30 – 50 m, jako je *Nová Čítárna*, *Nová Janovka*, *Nový Jubilejní*, *Vincentka 2*, *Vladimír* a *Nová Vincentka*. V roce 1993 došlo v důsledku havárie kanalizačního sběrače k likvidaci většiny mělkých zdrojů, z nichž se minerální voda čerpala z hloubky 10 až 15 m. Byly zrušeny prameny *Antonínka*, *Čítárna*, *Janovka*, *Ústřední* a *Dagmar*. Pro pozorování byly ponechány prameny *Jubilejní* a *Elektra 2*. Na základě prozkoumání hlubších struktur luhačovického zřetelného systému byly roku 1994 zahájeny práce na vrtu *BJ 321*, který byl později přestavěn a vznikl tak pramen *Svatého Josefa*. Poblíž tohoto pramene byl proveden v Sanatoriu Miramare vrt, tím byl získán pramen *Jaroslava*. V současné době je v Luhačovicích šestnáct pramenů, které jsou vedeny jako hydrogenuhličitano-chloridosodné kyselky a jeden sirmý pramen.

O rozvoj lázní a rozšíření služeb se zasloužil MUDr. František Veselý, který v roce 1902 založil Akciovou společnost lázní luhačovických. Charakteristický ráz areálu lázní vytváří několik objektů, které navrhl architekt Dušan Jurkovič. Postupným rozšiřováním lázeňského areálu o nové budovy pro ubytování a léčení a také zásluhou pramenů s kvalitní minerální vodou vznikly v Luhačovicích jedny z nejvýznamnějších lázní v České republice.

V Luhačovicích je možno léčit:

- nemoci dýchacího ústrojí, jako je astma, alergické onemocnění dýchacích cest, chronická bronchitida
- nemoci trávicího ústrojí, např. poruchy trávení, pooperační stavy jicnu, žaludku a žlučníku
- nemoci z poruch látkové výměny – cukrovka, otylost
- poruchy pohybového aparátu, jako jsou bolestivá onemocnění šlach, svalů, revmatismus nebo bolestivé stavy páteře
- nemoci oběhového ústrojí
- onkologické nemoci.

Janův pramen, H. Sommer 1860, litografie

Lázeňské náměstí s pramenem Amandka

Studně Janovka, foto 1919

Nejčastější léčebnou metodou je pitná kúra, která spočívá v pravidelném pití určitého množství minerální vody ve stanovené časové době. Dále je to inhalace, vodoléčebné procedury, jako je uhlčitá koupel, přísadová či perličková koupel, skotské stříky, dále masáže a léčebný tělocvik.

Luhačovické minerální prameny

Vývěry minerálních vod se vyskytují většinou v úzce sevřené protáhlé luhačovické kotlině, která je obklopena značně zalesněnými kopci. V jižní části se tato kotlina rozšiřuje a je tvořena údolní nivou o nadmořské výšce 205 m, kterou protéká Luhačovický potok. V tomto území se vyskytuje nejvíce minerálních pramenů, vznikl zde lázeňský areál.

V prostoru luhačovických lázní se nachází celkem osmnáct významných minerálních pramenů (přírodních léčivých zdrojů). Některé mají vhodnou a účelnou venkovní úpravu a jsou přístupné široké veřejnosti k pitným účelům, jde o prameny *Aloiska*, *Ottovka*, *Vincenka II*, pramen *Dr. Šťastného* a pramen *Svatého Josefa*. Dále se některé prameny využívají pro uhličitě koupele, a to z vrtů *Nová Janovka*, *Nová Čitárna*, *Elektra* a *Nový Jubilejní*. Voda je odváděna do minerálního vodovodu, kterým se dále rozvádí do lázeňských hotelů a Inhalatoria. Další prameny slouží jako pozorovací zdroje nebo nejsou v současné době využívány, např. *Elektra 2*, *Amandka* a *Jubilejní*.

1. Vincenka

Nejznámější luhačovický pramen vyvěrá na severním úpatí Velké Kamenné a byl jímán v osmimetrové hloubce přímo v luhačovickém pískovci, který je převrstven aluviálními náplavami potoka s hojným suťovým materiálem. Můžeme ho nalézt v lázeňském areálu na konci kolonády.

Historický zdroj byl znám již v roce 1680 pod názvem *Hlavní pramen*. Koncem 18. století byl pojmenován jako Vincenka podle hraběte Vincence Serényiho, majitele zdejšího panství. V roce 1789 byl pramen obezděn a zastřešen, nad ním byl později postaven pavilon ve tvaru kaple s nadpisem *Nemocnému k útěše, zdravému k potěše*.

Budova Vincenky

168

Vnitřek budovy Vincenka s odběrným zařízením

169

Pramen Vincenky, altán se starou plátnou, foto z roku 1913

170

V polovině 19. století byla k pavilonu přistavěna další budova jako plnárna minerální vody a skladiště lahví. Při výstavbě nové kolonády roku 1947 byla postavena nová hala *Vincentky*, kam byl její pramen sveden k upravené kašně a k výdejnímu pultu. Ten byl opatřen zařízením na ohřev vody a tak se může odebírat teplá i studená minerální voda. Roku 2003 byl zrušen odběr vody z původní historické studny a k pultu pro odběr veřejnosti byla přivedena minerální voda z vrtu *Vincentka II*. Tato minerální voda se používá k pitné léčbě a k inhalacím. Má zvýšený obsah kyseliny borité, fluoridů a barya. Vydátnost pramene je 14 l/min.

94

2. Ottovka

Pramen vyvěrá na pravém břehu Luhačovického potoka na úpatí Malé Kameně. Nachází se v lázeňském areálu poblíž tenisových kurtů. Pramen vytéká z pukliny v pískovci k povrchu a je podchycen jímkou hlubokou 1,5 m. V roce 1905 byl zachycen v kamenném sklepení. Dnešní úprava sklepení je z roku 1939.

175 Od roku 1937 Ottovka neustále vytéká také v malé výtokové kašně a je přístupná pro veřejnost bez omezení. Voda má zvýšený obsah jódu, železa, kyseliny borité a některých stopových prvků. Používá se k pitné léčbě, její vydátnost se pohybuje do 3 l/min.

172

95

Otevírání pramenů v Luhačovicích se stalo každoroční tradicí

179

177

3. Pramen Dr. Šťastného – označován jako Gejzír

Pramen vyvěrá na úpatí Velké Kamenné, je umístěn poblíž Lázeňského divadla. Začátkem 20. století tu byla vykopána studna, její hloubka byla 7 m. Na dně studny se prováděl roku 1929 zkušební vrt. Při hloubení vrtu došlo v hloubce 37 m k erupci silně proplyněné minerální vody, která stříkala do výše téměř 20 m. Pramen byl utěsněn a zregulován, aby erupce vody nesnižovaly hladinu a vydatnost ostatních pramenů. Dostal název *Gejzír*. Poslední větší úpravy byly provedeny roku 1967, kdy byl znovu navrtán a pro veřejnost byla zřízena kašna, do níž se přes sezónu umísťuje pramenní váza. Pramen nese jméno luhačovického rodáka MUDr. Františka Šťastného. Je velmi silně mineralizován, má zvýšený obsah kyseliny borité, fluoru, jódu, lithia a baria. Používá se k pitné léčbě, jeho vydatnost byla upravena na 5 l/min.

96

Vrt Gejzír, nazýval se také Nový pramen, foto z roku 1930

178

4. Aloiska

Pramen je situován nad hotelem Palace, v parku na jihozápadním úpatí Velké Kamenné. Původně dřevěná studánka byla známa pod názvem *Luisin pramen*, *Lesní pramen* nebo *Pramen v hoře*. Nynější název *Aloiska* získal roku 1830 podle hraběnky Aloisie Šerényiové. Jedná se o zdroj z 18. století o hloubce 14,4 m. Vyvěrá v rozvětraných pískovcích. Na zdroji byl roku 1963 instalován dřevěný pavilon pro pitnou léčbu s výdejem studené i teplé minerální vody, studená voda je volně přístupná pro veřejnost při okraji altánu. Pramen je hojně využíván k pitné léčbě, k inhalacím a ke zlepšení stavu zažívacích orgánů. Má zvýšený obsah jódu, železa, kyseliny borité a některých stopových prvků. Vydatnost pramene je 3 l/min.

180

97

Vnitřek altánu s pramenem Aloiska

182

Odtok minerální vody na boku altánu

183

Lázně Luhačovice — Studně Aloiska

Stav pramene z roku 1919

181

5. Nová Janovka

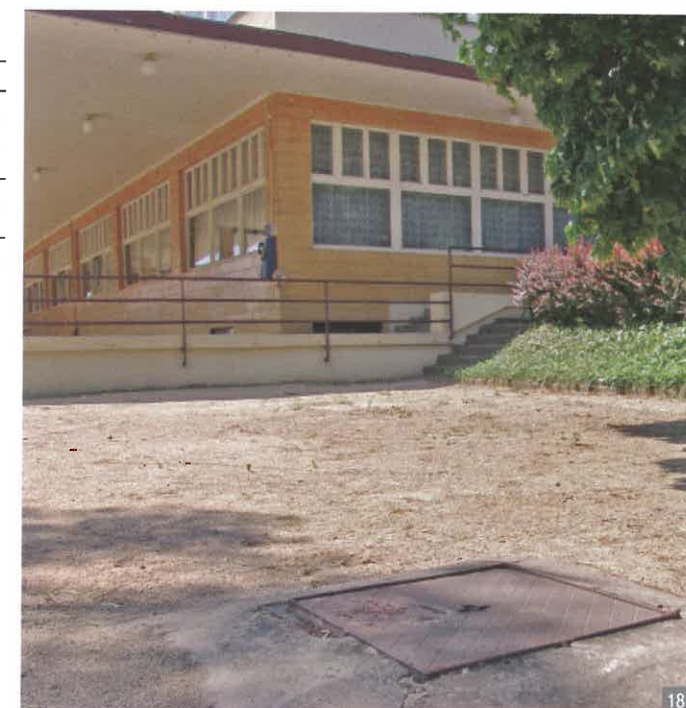
Jedná se o navrtaný pramen v údolní nivě v areálu lázní, severovýchodním směrem od Inhalatoria. Vrt je hluboký 30,3m, byl proveden roku 1988, jeho vydatnost je 60 l/min. Voda je odváděna do akumulční nádrže vodojemu k uhlíčitým koupelím a je ji možno použít k inhalacím.

184

6. Nová Čítárna

Vrt je umístěn mezi ředitelstvím společnosti Lázně Luhačovice a Společenským domem. Byl hlouben přímo ve skále do hloubky 50,6 m a byl proveden roku 1988. Při navrtání měl pramen vysokou vydatnost 120 l/min. Maximální čerpání bylo upraveno na 90 l/min. Odvádí se do vodojemu minerálních vod ke zvýšení kapacity koupelových směsí pro podávání uhlíčitých koupelí.

185

7. Elektra 1

Jeden z nejkonzentrovějších pramenů v luhačovické zřidelní struktuře. Vytéká poblíž kulturního domu Elektra. Pramen původně vytékal volně v nivě Luhačovického potoka v místech tehdejší elektrárny. V letech 1908 – 1910 byla Elektra vykopána a vyzděna. Při další úpravě byl pramen převeden až na Lázeňské náměstí, kde v letech 1934 – 1937 sloužil pro pitnou léčbu. Definitivní úpravy skončily roku 1939. Při hloubení studny byly v hloubce 9 m nalezeny zvěřecí kosti, parohy, dutý kmen a stopy po ohništi. Stáří těchto pozůstatků odhadli archeologové na 30 000 let. V letech 1941 – 1966 bylo možno ještě odebírat minerální vodu přímo u pramene. V současné době je zde vrt, hluboký 32 m, jeho maximální čerpané množství je 30 l/min. Minerální voda se pro vysoký obsah solí používala k výrobě zřidelní k domácím inhalacím. Dále se používá k inhalacím a uhličitým koupelím.

8. Elektra 2

Nachází se v těsné blízkosti Elektry 1. Vrt se provedl v roce 1976, je hluboký 13,5 m a má vydatnost 15 l/min. V současné době se nevyužívá, má charakter pozorovacího zdroje. Jedenkrát týdně se sleduje hladina vody.

9. Amandka

Vyvěrá na Lázeňském náměstí uprostřed Velké kolonády, pod severním svahem Velké Kamenné. Vytéká z luhačovického pískovce a zachycuje ji studna hluboká 3,5 m. Je podle písemných zpráv nejstarším luhačovickým pramenem. Kdysi se mu říkalo pro jeho hlasité probublávání oxidu uhličitého Pramen bublavý. Roku 1792 byl pramen upraven a přejmenován na Amandku. Následovaly další úpravy, do studny byl umístěn jímací zvon, z něhož Amandka vystupovala do jímací vázy, v níž stále silně bublala. V roce 1988 byl na Lázeňském náměstí proveden nový vrt do úrovně 50 m (Vincentka II). V důsledku toho se dosavadní vývěrová hladina Amandky po určité době snížila a již nevyvěrá na povrch do úrovně ozdobné vázy. Zdroj není v současné době využíván a je pouze sledován.

Amandka, studna s jímací vázou

189

188

Amandka, pramen s promenádou, foto z roku 1912

190

Studně Amandka.

Pozdrav z LUHAČOVIC

Pavillon pro hudbu.

Prdečně pozdravy ode všech obyvatel Slavie.

Studně Amandka, foto kolem roku 1905

191

192

10. Vladimír, dva vrtů

První vrt provedený v roce 1988 na levém břehu Luhačovického potoka, naproti sanatoria Miramare, je hluboký 42 m a odběr se uskutečňuje pomocí čerpadla. Má význam jako záložní zdroj. Minerální voda samovolně vyvěrá na povrch. Při současném využívání okolních pramenů byl velmi ovlivňován a působil na jiné prameny, neboť má hodně vysokou vydatnost. Čerpací množství bylo stanoveno na 60 l/min. Používá se k uhlíčitým koupelím a je vhodný pro inhalaci. V bezprostřední blízkosti vrtu Vladimír se nachází druhý vrt BV 30 o hloubce 14,5 m, ve kterém je sledována kolísavost hladiny spodní vody.

11. Nový Jubilejní

Tento vrt se nachází u Společenského domu v lázeňském areálu, v blízkosti pramene Jubilejní. Byl navrtán roku 1988 do hloubky 50,5 m, až do úrovně druhé jímací zóny přímo ve skalním masivu. Další úpravy byly provedeny roku 2004, kdy došlo k jeho napojení na trasu minerálního vodovodu. Zdroj se využívá pro potřeby uhlíčitých koupelí.

193

12. Jubilejní

Pramen vyvěrá na pravém břehu Luhačovického potoka poblíž Společenského domu v areálu lázní. Je situován v křovinatém remízu asi 3 m od pramene Nový Jubilejní. Byl zachycen roku 1925 ve studni vyvrtané do pískovce do hloubky 7,8 m. Původně se jmenoval Luční pramen a přejmenován byl na pramen Jubilejní. Při likvidaci pramenů mělkeho jímání nebyl zrušen. Jeho léčivá voda má vyšší obsah jódu a bromu, vydatnost je 14 l/min. Používal se k uhlíčitým koupelím, v současnosti se nevyužívá, má význam jako rezerva pro tuto proceduru a je určen jako sledovací objekt, jedenkrát týdně se sleduje hladina podzemní vody.

194

13. Vincentka II

Jedná se o vrt na Lázeňském náměstí, poblíž Jurkovičova domu a kruhové fontány. Je hluboký 50,2 m a byl proveden v roce 1988. Bezprostředně po navrtání proplynělá voda tryskala do značné výšky, ale její výron byl ihned zvládnut. Čerpání bylo stanoveno na 14 l/min. Pramen je využíván pro potřeby haly Vincentka, technické úpravy byly provedeny roku 2004.

14. Nová Vincentka

Vrt nalezneme západně od Jurkovičova domu. Byl uskutečněn roku 1988, má hloubku 35 m. Svým složením je velmi podobný původní Vincentce. Z důvodu značné vydatnosti tohoto pramene a jeho mikrobiologické nezávadnosti se začal roku 1991 plnit do lahví. Maximální čerpání množství bylo stanoveno na 30 l/min.

15. Pramen Svatého Josefa

Nachází se na pravé straně Luhačovického potoka, poblíž nově postaveného kostela. Původním záměrem bylo v roce 1994 provést zkušební vrt do hloubky 500 m, který měl objasnit hydrogeologické poměry luhačovické zřidelní základny. Když vrt dosáhl 173 m, projevila se mohutná erupce proplynělé vody, která způsobila nebezpečné ohrožení prameniště minerálních vod této oblasti a zabránila dalšímu pokračování prací. Roku 2000 byl vrt přeměněn na čerpací objekt pro využití k uhlíčitým koupelím a k pitné léčbě. Byla vybudována kašna pro odběr vody veřejností. Určené množství odběru je 30 l/min.

Otevírání pramenů v Luhačovících

16. Jaroslava

Nejmladší luhačovický minerální pramen. Byl navrtán v budově léčebny Miramare II. Minerální voda je získávána z hloubky 60 m. Jde o silně mineralizovanou kyselku, používá se od roku 1998 pro koupele při onemocnění pohybových orgánů a pro uhlíčitě koupele. Vydatnost pramene je 30 l/min, nachází se pod půlkulatým pavilonem budovy.

201

17. Sírný pramen

Pramen vyvěrá na levém břehu Luhačovickeho potoka u silnice, při kraji lesa mezi lázeňskými garážemi a opuštěným lomem. Byl znám již kolem roku 1700 pod názvem *Sírkovica*. Studna je 14 m hluboká a má vydatnost 60 l/min. Obsahuje mineralizovanou vodu, která nemá vlastnosti uhličitých kyslesek. Má charakteristický zápach po sirovodíku. Roku 1912 bylo dokončeno zachycení pramene a jeho svedení do sírných lázní. Používal se k sírným koupelím.

201 Vodu bylo možno ochutnat u malé kašny, která je umístěna ve zdi slatiných lázní. V současné době je provoz sírných lázní zastaven a je přerušeno dodávání vody do kašny.

200

202

Jurkovičův dům s kolonádou, stavby dle návrhu Dušana Jurkoviče vtiskly Luhačovicím charakteristický ráz

203

Současný pohled na město Luhačovice

**Nenalezené
a neověřené prameny**

Nenalezené a neověřené prameny

Hostinec U Hlaváčků v Kunovicích

Kunovice
(okres Uherské Hradiště)

Studna se sirnou minerální vodou dle literatury (Květ 1976) leží pod podlahou bývalé čalounické dílny za hostincem U Hlaváčků. Proč byla studna asi zakryta a nevyužívána je patrné z údajů v literatuře (M. Remeš 1929), kde je uvedeno: *Doc. Dr. E. Schnabel mi napsal: „Odporný, silně koncentrovaný pramen jednatý a sirovodíkový, nepitný, byl asi r. 1921 naražen ve studni jistého cukráře, tuším Zahradníka. Něco tak koncentrovaného jsem ještě neviděl. Studna je otevřena.“*

Zaniklé prameny (uváděné v literatuře)

Kroměříž – Hráza (okres Kroměříž)

M. Remeš (1929) uvádí: *Prameny železité a lázně (Klvaňa). Na hrázi bývalého městského rybníka pod Oskolí vystavělo město roku 1780 hospodu zvanou „Hráza“. Roku 1784 ji prodalo. Jsou tam železité prameny a lázničky. (Vlastivěda moravská. Kroměřížský okres I. část str. 113, 114). V okolí Kroměříže je prý na levém břehu Moravy více takových pramenů, obsahujících i něco kyslíčnicku uhličitého.*

Léčivé prameny s prostou vodou
(uváděné dříve jako minerální vody)

Okres Kroměříž

Bystřice pod Hostýnem

Klimatické lázně s prostou vodou. (Květ 1976)

Koryčany – Zdravá voda

Zaniklé lázně 1,5 km západně od města Koryčany v nadmořské výšce 380 m. Pramen, dříve sirná minerální voda, nyní však již prostá voda bez obsahu sirovodíku. Zpráva o léčivých účincích zdejšího pramene pochází z roku 1659. Pramen byl vyhledáván jako zázračný, v kraji byl znám také pod názvem Svátá studýnka. Zajímavé svědectví o účincích pramene pochází od hraběte Cobora: *Já, hrabě Emeryk Cobar, znovu zase uznávám skrze toto psaní, že před třema léty zle na mém zdraví ustanovený sem sem přišel, a lázně té posvátné vody koryčanské sem užíval; poněvadž pak ale tento velebný obraz Panny Marie zde jest, jemu ten účinek vody připsati mohu. Pročež vyznávám, že od toho času lépe v mém zdraví sem se vynacházeti počal. Pro památku té věci toto vysvědčení dávám. V Koryčanech dne 2.*

205

července léta 1665. O Svaté studánce s léčivými účinky se zmiňuje také Vincenc Brandl v knize pro každého Moravana z roku 1863. Věřící nad pramenem nechali postavit malou kapličku, která byla v 60. letech 20. století vykradena a dlouho se od té doby nacházela v neutěšeném stavu. Koncem 19. století zde byly zřízeny a provozovány malé lázně s restaurací a kuželnou. Oblíbené lázeňské a výletní místo však utrpělo zmenšeným zájmem v průběhu 1. svě-

tové války. Krátce byla ještě ve dvacátých a třicátých letech v provozu letní restaurace s dvěma lesními kuželkami. Z restaurace byla později zřízena hájovna. V současnosti je budova opravena a využívána jako penzion. Opravena je i kaplička a studna Zdravé vody je vybavena ruční pumpou.

205 Penzion Hájovna Zdravá voda v Koryčanech s opravenou kapličkou a studnou

Okres Uherské Hradiště

Bojkovice

Pouze stopy nafty ve studnách.

Bánov

Kyselka v panském dvoře mezi Ordějovem a Polanským mlýnem, pramen zanikl zbudováním přehrady. Uváděn i sirný pramen, který zanikl.

Dolní Němčí

Prameny a studny se stopami plynů (zřejmě metan – viz Hluk) a nafty.

Hluk

Mezi Hlukem a Boršicemi u Blatnice, místními tratěmi Kobylí hlava a Babi hora byl již odedávna znám pramen vody, který *ač vřící přesto chladný zůstává*. Tento úkaz byl tak neobvyklý, že se objevil i na Fabriciově mapě Moravy z roku 1569 jako jediný zaznamenaný pramen a byla u něj poznámka *Ein Brunn südt allzeit wie heiss Wasser*.

O jeho výjimečnosti svědčí i to, že se o něm zmiňuje a popisuje jej místo doslovu i Tomáš Jordán z Klausenburku ve své knize z roku 1580 a uvádí jej na mapě Moravy i Jan Amos Komenský v roce 1627 jako *vřivou vodu*.

Dle publikovaných údajů byla v terénu kola bez vegetace, výrony plynu (metanu) probublávající prostou vodou po zapálení hořely modrým plamenem. V místě pokus o jímání plynu (vrt) již v období mezi světovými válkami, další vrt, celkem jedenáct, byly provedeny v letech 1952 – 1953, byla také zřízena čerpací stanice a plyn využíván továrnou Autopal v Hluku. Pro nestálost výskytu bylo jímání plynu v roce 1975 ukončeno. Díky plošnému odvodnění polí, vrtům a čerpání plynu zanikla i *vřivá voda*.

M. Remeš (1929) uvádí i sirnatý pramen u Hluku, který však v literatuře není nikde uveden a jest u potoka Boršického.

Ostrožská Nová Ves – Chylice

Prameny, jejichž okolí nezamrzalo, nebyly však prokázány jako minerální vody. (Květ 1976)

Osvětimany

Pramen označovaný za léčivý, neznámého složení, zanikl. (Květ 1976)

M. Remeš (1929) uvádí: *Pod kaplí sv. Klimenta, známém poutním místě, byl sirnatý pramen (dnes zaniklý) se značným obsahem sirovodíku (sdělení p. ředitele Podluckého).*

Pitín

Více pramenů (?), které byly označovány za kyselky. Zanikly, nebo nebyly prokázány jako minerální. Při pokusu o znovunalezení byla objevena jen sirovodíková voda, která se však opět ztratila.

M. Remeš (1929) uvádí: *Nedaleko stanice Pitína býval sirkový pramen kyselky alkalicko-muratické tzv. smraďavky. Na svahu dosti příkrém ve hloubce asi 2 m, uprostřed jílovité vrstvy teče z boku od vrchu pramen sodnatý (takže jej Pitíňané posud berou k vaření hrachu a fazolí), sirovodíkem dosti značně páchnoucí. Kdysi býval v tom místě pramen, bohatý na kyselinu uhličitou, jehož bubliny vřely z hloubky jako u Vincenty Luhačovské a jako u kyselky záhorovské. Svážením půdy se pramen roztříštil a je dnes úplně bezcenný.*

Rudice – Petrolka (3)

Podle informací obyvatel v místě stávající autobusové točny v obci byl v minulosti vývěr *masné vody* silně zapáchající po petroleji. Zanikla pravděpodobně s provedenými terénními úpravami.

Stupava

Původně sirný pramen zanikl. (Květ 1976)

M. Remeš (1929) uvádí: *V katastru obce Stupava a Lískovec zjistil E. Schnabel zásaditý vzestupný pramen „Pod kozincem“ v Panské dolině, dále svrchní pramen na „Stupavském poli“, zásaditý pramen sirovodíkový pod Brosteckou skalou s výrony methanu, zásaditý pramen u „Spáleného dubu“ v revíru Stará huť, pramen u „Kříže“ na Stupavském poli, rovněž zásaditý.*

Salaš

M. Remeš (1929) ve svém soupisu uvádí: *Poblíž (na jih) studánka sirnatá v lese (Klvaňa). Okolo Salaše jsou 3 studánky sirnaté:*

1. *Za myslivnou na konci Salaše, někde u Kameného potoka napravo.*
2. *„Zlacká studánka“ za dvorem na Salaši, mezi potokem a cestou na Bunč.*
3. *Za Velehradem a myslivnou Hrabínou mezi zalesněnými kopci Rákosem a Dřínovem teče potůček a u něho je ona, Klvaňou uvedená studánka.*

Zlacká studánka existuje i v současnosti, ale jen s prostou vodou.

Uherský Brod

Pouze stopy nafty ve studních.

Záhorovice – dolní pramen, Záhorovská žaludeční a krční voda

V Záhorovicích byl v minulosti využíván i tzv. *dolní pramen* u dolního mostu přes Olšavu. Voda měla odlišné složení než v horním prameni, s nižším obsahem oxidu uhličitýho a větším množstvím sirovodíku,

o čemž svědčí i místní název *dolní jedovatá kyselka*. Tato záhorovická kyselka se také plnila do lahvi a expendovala pod názvem *Záhorovská žaludeční a krční voda*. Podle světlovské paní Jindřišky Larish-Monnichové byla voda nazývána také Jindřiščin pramen. V roce 1738 byl v místě pramene zaveden lázeňský provoz. V roce 1767 byl nedaleko pramene zbudován dům č. 105 a v roce 1847 opraven a rozšířen na lázeňský dům se šesti vanovými kabinkami. Pro pokles vydatnosti pramene a s nástupem lázeňství v Luhačovicích byly Jindřiščiny lázně v roce 1867 zrušeny. Studna údajně dodnes existuje na soukromém pozemku v zástavbě rodinných domů, ale není využívána. Podle některých publikovaných údajů (Remeš 1929, Kocman 1982) se však vývěr ztratil při prohlubování studny.

Dle pamětníků i záznamů v literatuře se v Záhorovicích vyskytovalo více pramenů s minerální vodou, z nichž mnohé zapáchaly po sirovodíku a lidé jim říkaly *čertovy studánky*. V současnosti se v obci podle sdělení obyvatel v řadě soukromých studní vyskytuje voda vykazující znaky *kyselky* ať již chutí či v některých případech i zápachem po sirovodíku.

Okres Vsetín**Kladeruby**

Kamenná studna se sirnatou vodou v obci je zasypána.

Loučka

5 sirných pramenů zaniklo. (?)

Valašské Meziříčí – Krhová

M. Remeš (1929) uvádí: *Železitý a sirný pramen na „Jehličné“, severně od Krhova. Též malé lázničky (Klvaňa). Pan Dr. L. Blum ve Val. Meziříčí podal mi o pramenech tuto zprávu: „Lázně Jehličná u Krhové byly již roku 1746 známy. Tehdy vydán o nich*

v Olomouci spis, Předzvěst' nově odkryté lázně Vitíkovy', chválící jejich železitosírovou vodu. Tyto lázně nacházejí se v katastrální obci Krhové a sice leží severovýchodně od této vesnice. Jsou velmi primitivní a pozůstávají z hostince, při němž je tak zvaný lázeňský dům se čtyřmi kabinami pro koupele. V celku je tam 7 pramenů, ze kterých jen dva jsou zachyceny pro koupele; ostatních pět pramenů odtéká nepoužitých.“

Vigantice

Pouze prostá voda.

Okres Zlín**Bohuslavice u Zlína**

M. Remeš (1929) uvádí: *Jsou tu tři prameny. Ve vsi hned u školy je „sirkovica“ se značným procentem železa a za hostincem Vyoralovým „slatina“, obsahující většinou sloučeniny sody. Slatiny také zde používají na zadělávání pagáčků a šíšek, nebo k vaření hrachu a fazolí. Třetí pramen je na kraji lesa v bohuslavickém revíru „Pod talířem“. Dobytek i srnčí pije tuto slanou vodu.*

Březnice

M. Remeš (1929) uvádí: *Sirkový pramen, lázničky (Kl-*

vaňa). Pan Dr. Rudolf Gerbec, městský lékař ve Zlíně, podal mi o pramenu tuto zprávu: „Březnické lázničky mají dobrou studenou vodu sirnatou. Jsou velmi primitivní, obyvatelstvo okolní užívá jich však při reumatických chorobách hojně. Nemocní bydlí v rodinách v obci Březnice a docházejí nebo bývají dováženi do lázní.“ B. Trnka napsal: „Nynější březnické lázně vystavěny roku 1912. Vodě, jež zde pramení, říkají, sirčena“. Mimo značné procento síry obsahuje sodu, kyselinu uhličitou a stopy železa. Jest asi téže jakosti jako voda v Loukách, avšak pramen je vydatnější.“

Kelníky

Sirný pramen, dle údajů v literatuře zanikl (Květ 1976).

Zlín – Salaš

V roce 1899 zřízeny malé lázně (sirný pramen) (?).

Žlutava

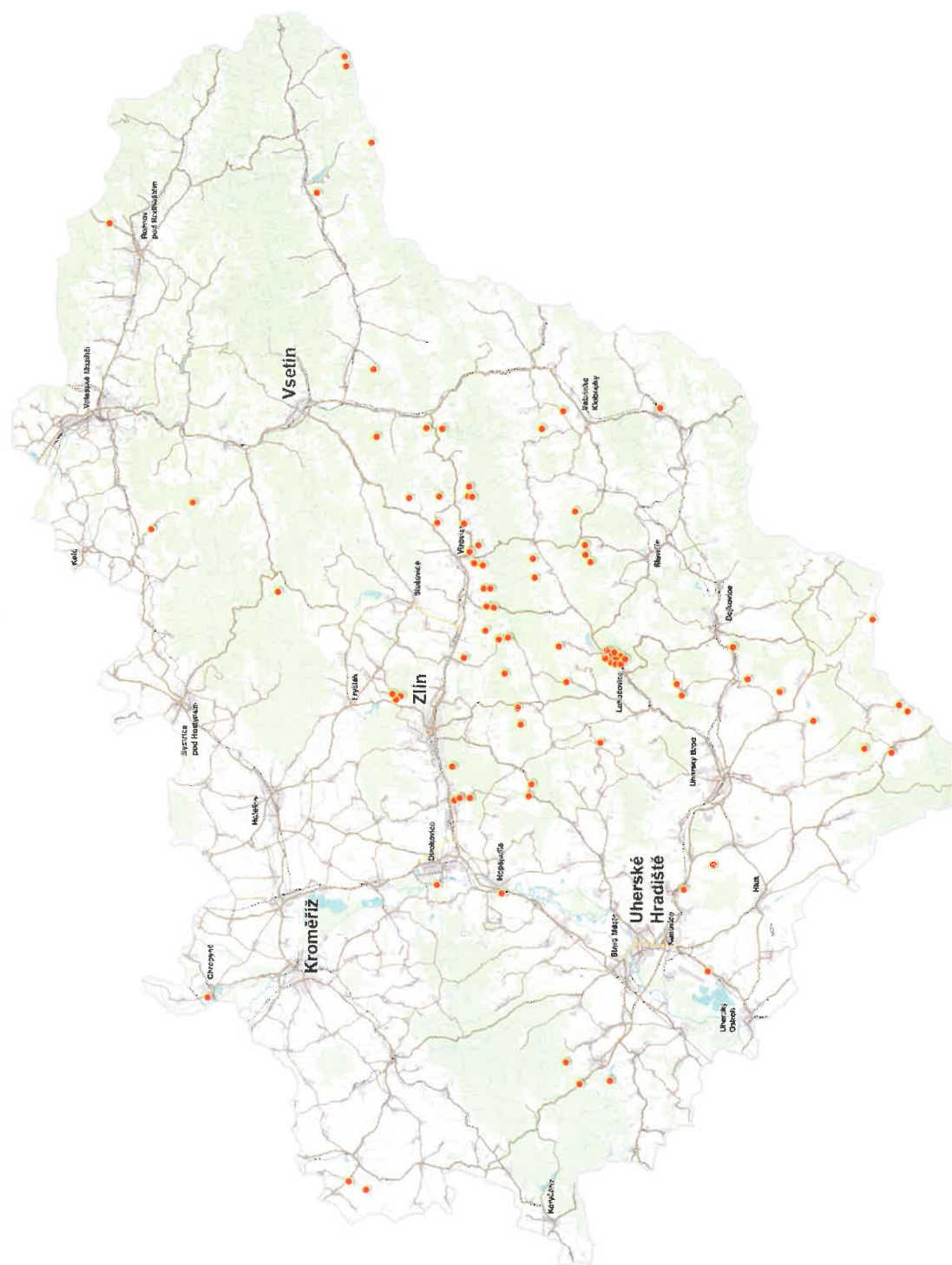
Pod vesnicí v lese *Tresném* objeven v nové době sirkový pramen, podobný jako v Napajedlich. Voda je prý velmi dobrá, lepší jako v nedaleké studánce zvané Konvalinka. (Remeš 1929)

Další záznamy v literatuře bez bližších údajů

- Biskupice – *škaredá voda* (Remeš 1929)
- Bohuslavice nad Vlárí
- Fryšták
- Fryšták – Horní Ves – sirnatá voda

- Haluzice
- Kašava – sirnatý pramen, dříve i lázně
- Otrokovice
- Otrokovice – Kvítkovice
- Podhradí – nad vsí z pískovcových vrstev prýští silný pramen s nápadnou mastnotou, podle udání lidu, petrolejem (Remeš 1929)
- Pohořelice
- Pozdětchov
- Pozlovice – nade vsí je silný, dosti upravený sirkový pramen, z něhož se napájí celá ves (Remeš 1929)
- Provodov – dva prameny sirnaté a kyselka, dříve i lázně
- Zádveřice-Raková
- Zlín – slabý pramen, jód a bróm, vrtáno již ve 13. století
- Zlín – Lužkovice – vývěr plynů vodou (metan a oxid uhličitý)
- Zlín – Veliková

Přehledová mapa Zlínského kraje s vyznačeným výskytem minerálních pramenů

Literatura

- Bartošíková, A., Holečková, M.: Za studánkami Bílých Karpat, Nakladatelství MH Beroun, 2006, pp. 120
- Čižmář, J.: Dějiny a paměti Města Vizovic, Tiskem Akc. knihtiskárny Polygrafie v Brně. Nákladem Mra Jos. Čižmáře 1933
- Činčová, Y., Petráková, B.: Srdečný pozdrav z Luhačovic, pohlednice z let 1898 – 1939 ze sbírky Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně, vydalo město Luhačovice v edici Prameny, první vydání rok 2005
- Duben, V.: Minerální vody v karpatské části jihovýchodní Moravy, Ústav hydrologický a hydrotechnický v Praze, 1940
- Holečková, M.: Živá voda Luhačovicka, Nakladatelství MH Beroun, 2005, pp.120
- Chlupáč, I. a kolektiv: Geologická minulost České republiky, vydala ACADEMIA, 2002
- Janas, K.: Kúpele Suchá Loza v 1. polovici 20. storočia, Slovák 2006, r. XLVIII, Uherské Hradiště, pp. 211 – 215
- Jančář, A.: Luhačovice, průvodce městem, lázněmi a blízkým okolím, vydal MATPRINT BRNO, 2. vydání 2001
- Jordán, T. z Klausenburku: Kniha o vodách hojitelných neb teplicech moravských, Obchodní a živnostenská komora v Olomouci, 1948 (orig. 1580)
- Kocman, L.: Geologické poměry okresu Uherské Hradiště, OPS Uh.Hradiště, 1982
- Kolektiv autorů: Korytná jubilej, MNV Korytná, 1974, 116 – 118 (O korytnánské smradáče)
- Kolektiv autorů: Strání, vlastivědný sborník slovácké obce, OÚ Strání, 1992
- Květ, R., Kačura, G.: Minerální vody Jihomoravského kraje, vydal Ústřední ústav geologický, Praha, 1976
- Květ, R., Kačura G.: Minerální vody Severomoravského kraje, vydal Ústřední ústav geologický, Praha, 1978
- Lázně Luhačovice, 1902 – 1927, vydalo Ředitelství lázní Luhačovic, 1927
- Remeš, M.: Příspěvky k balneologii Moravy a Slezska, Vlastivědný spolek musejní v Olomouci, 1929
- Státní okresní archiv Uherské Hradiště:**
- Inv. č. 25 OA Záhorovice – vodoprávní a stavební jednání v záležitosti studny Kyselky 1912 – 1913
 - Inv. č. 72 MNV Suchá Loz – Konfiskace a zavedení nár. správy na zřídlo „Loza“ 1945 – 1949
 - Inv. č. 132 OÚ UH – Lázně v Suché Lozi 1905 – 1939
 - Inv. č. 663 OÚ UH – Pramen Kyselka Záhorovice
- Vůjta, M., Krist, J., Gírgel, M.: Zlínsko, Vlastivěda Moravská, 1.Geologie, vydala Muzejní a vlastivědná společnost v Brně a Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 1995
- Zýka, V.: Minerální prameny Gottwaldovského kraje, Krajské muzeum Gottwaldov, 1958
- <http://www.zahorovice.cz/php?clanek=57>

Autoři jednotlivých kapitol:

Ing. Michal Gírgel, Ing. Jaroslav Hrabec, Pavel Šnajdara, mapové podklady Jan Machovský, Mgr. Irena Křeková, jazyková úprava Bc. Eva Kočíčková

Poděkování:

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Slováké muzeum v Uherském Hradišti, Lázně Luhačovice, a. s., Město Luhačovice, Město Chropyně, Státní okresní archiv v Uherském Hradišti a ve Zlíně

Fotografie

- Michal Gírgel 1, 6 – 10, 12, 19, 28, 29, 46 – 86, 89 – 96, 100 – 113, 117 – 119, 122, 124, 126 – 130, 132 – 142, 146 – 149, 151 – 161, 168, 169, 172 – 175, 177, 180, 182 – 189, 192 – 197, 199 – 203, 205
- Jaroslav Hrabec 11, 13 – 18, 20, 22, 23, 25, 26, 30, 32 – 38, 40, 41, 204
- Miroslav Janík 114 – 116, 131
- Vojtěch Malík 87, 88
- Pavel Šnajdara 21, 24, 31, 42, 45
- archiv města Chropyně 2 – 5
- archiv města Luhačovice 179, 198
- archiv města Vizovice 123
- archiv obce Suchá Loz 39
- archiv obce Záhorovice 43, 44
- archiv Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně 162 – 165, 167, 170, 171, 176, 178, 181, 190, 191
- ČR – Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Zlín – zámek 143, 144, 166
- archiv ZLÍNSAT, spol. s r. o., 145
- soukromá sbírka Miroslava Kohna 97 – 99
- soukromá sbírka Aranky Máčalíkové 120, 121
- soukromá sbírka Petra Krieglera 125
- soukromá sbírka 27, 150
- titulní strana obálky: Pramen Dr. Šťastného v Luhačovicích, foto Esprint Zlín, s. r. o.
- zadní strana obálky: Slavnostní otevření pramenů v Luhačovicích, foto archiv Města Luhačovic

Poznámka:

Prameny jsou řazeny dle obcí, na jejichž území se nacházejí, a to podle stavu k 1. 1. 2009, kdy oficiálně vznikne ve Zlínském kraji nová obec Želechovice nad Dřevnicí, oddělením od města Zlín.

Poznámky

Poznámky

Minerální prameny Zlínského kraje
Vydal Zlínský kraj v roce 2008
Grafická úprava a tisk: Esprint Zlín, s. r. o.
Neprodejné

